

Virpi Pekkinen ja Tiina Väisänen

**PERUSOPETUSIKÄISTEN
KOULUHYVINVOINTI**
Kouluterveyskyselyn tulokset ja
kouluhyvinvoinnin kehitys Savonlinnassa

Opinnäytetyö

Sosionomi AMK

Sosionomikoulutus, kouluhyvinvointi ja kuraattorityö

2022

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tutkintonimike	Sosionomi AMK
Tekijä/Tekijät	Virpi Pekkinen ja Tiina Väisänen
Työn nimi	Perusopetusikäisten kouluhyvinvointi. Kouluterveyskyselyn tulokset ja kouluhyvinvoinnin kehitys Savonlinnassa.
Toimeksiantaja	Savonlinnan sivistystoimi
Vuosi	2022
Sivut	53
Työn ohjaaja(t)	Mauno Saksio

TIIVISTELMÄ

Kouluhyvinvoinnin kehittäminen on tärkeää työtä, jolla tuetaan lasten ja nuorten hyvinvointia. Kouluuyhteisöissä tarvitaan laaja käsitys oppilaan kehityksestä, jotta voidaan varmistaa, että kouluympäristö ja opetus osaltaan edistävät lasten terveyttä ja hyvinvointia. Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa tietoa ja uutta näkökulmaa, jota voidaan hyödyntää Savonlinnan kouluhyvinvoinnin kehittämisessä. Tarkoituksena oli tutkia, kuinka savonlinnalaisten lasten ja nuorten hyvinvointi oli kehittynyt aikaisempiin vuosiin ja valtakunnallisiin keskiarvoihin verrattuna. Opinnäytetyö sisältää tuloksien lisäksi tietoperustan, jossa on avattu tutkimuksen keskeisiä käsitteitä.

Opinnäytetyössä on tutkittu Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tekemän kouluterveyskyselyn tuloksia. Kouluterveyskysely tuottaa monipuolista seuranta-tietoa 4.- ja 5.-luokkalaisten sekä 8.- ja 9.-luokkalaisten hyvinvoinnista, terveydestä, koulunkäynnistä ja opiskelusta, osallisuudesta sekä avun saamisesta ja palveluista. Tutkimuksessa oli kyse kvantitatiivisesta eli määrällisestä tutkimusmenetelmästä. Määrällinen tutkimus antaa kuvan muuttujien välisistä suhteista ja eroista. Opinnäytetyön käsiteltävä muuttuja oli lasten ja nuorten hyvinvointi. Kouluterveyskyselyn aiheista oli valittu opinnäytetyöhön viisi osa-aluetta, joiden tuloksia oli kerrottu ja vertailtu hyödyntäen taulukointia. Tutkittavia aiheita olivat koulunkäynti, koettu terveys ja mielenhyvinvointi, kouluruokailu, avun saanti ja palvelut, sekä tyytyväisyys elämään.

Savonlinnan lasten ja nuorten kouluhyvinvoinnin tulokset kulkivat lähellä valtakunnallisia tuloksia. Koulunkäyntiin liittyvissä tuloksissa nousi esille useampi negatiivinen kehityssuunta. Savonlinnassa opintojen merkityksen väheneminen oli kasvanut selvästi. Sosiaalinen ahdistuneisuus oli lisääntynyt kaikissa tutkimusryhmissä. Poikien mielialaan liittyvät ongelmat olivat vähentyneet ja tyttöjen mielialaongelmat lisääntyneet. Tutkimuksen mukaan suuri positiivinen muutos oli tapahtunut yläkoulujen luokkarauhassa. Osassa tuloksista ei ollut tapahtunut kehitystä suuntaan tai toiseen.

Johtopäätöksinä oli, että kouluissa olisi tärkeää rohkaista lapsia ja nuoria oman mielipiteen ilmaisuun. Kouluissa olisi hyvä varmistaa, että tunnistetaan, mitä sosiaalinen ahdistuneisuus on ja millaiset toimintamallit sosiaalisesti ahdistuneen oppilaan kanssa olisi toimivia. Tutkimus osoitti oppilaiden haluavan enemmän vaikutusmahdollisuutta esim. välituntiohjelmaan ja kouluruokailuun.

Asiasanat: kouluterveyskysely, hyvinvointi, kouluhyvinvointi, lapset, nuoret, avunsaanti, palvelut

Degree title	Bachelor of Social Services
Author (authors)	Virpi Pekkinen and Tiina Väisänen
Thesis title	Primary school wellbeing. School health survey results and the development of school well-being in Savonlinna
Commissioned by	Savonlinnan sivistystoimi
Time	2022
Pages	53
Supervisor	Mauno Saksio

ABSTRACT

The development of the school well-being is an important work which supports the welfare of children and adolescents. The goal of the thesis was to produce information and new perspectives that can be used to support the development of school well-being in Savonlinna. The purpose was to investigate how the well-being of children in Savonlinna had developed compared with previous years and national averages. In addition to the results, the thesis includes a database that elaborates the key concepts of the research.

The results of the school health survey conducted by the Institute of Health and Welfare have been utilized in the thesis. The school health survey produces the information on 4–5th and 8–9th graders about their well-being, health, school and studies, participation, and getting help and services. The study uses a quantitative research method. The quantitative research methods provide an idea of the similarities and differences between the variables. The variable analyzed in the thesis was the well-being of children and young people. Five topic areas were selected for the study from the topics of the school health survey and the results were reported and compared using tabulation. The topics in thesis included school attendance, perceived health and mental well-being, school meals, access to help and services and life satisfaction.

The results of children's school well-being in Savonlinna were close to the national results. Several negative trends emerged in the results related to school attendance. Social anxiety had increased in all study groups. The decrease in the importance of studies had clearly increased. Boys' mood problems had decreased, and girls' mood problems had increased. According to the study, a big positive change had taken place in the class peace in the secondary school. There were also some results with no changes.

The conclusions were that it's important to encourage children to express their own opinions and to recognize what is social anxiety. Markable is also to learn which methods would be the best with a socially anxious student. The study showed that the students need more possibilities to influence for example recess activities and school meals.

Keywords: school health survey, welfare, school well-being, children, young people, access to help, services

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	TOIMEKSIANTAJAN KUVAUS	6
3	TUTKIMUSTEHTÄVÄ.....	6
4	TUTKIMUSMENETELMÄT AINEISTO JA ANALYYSI.....	7
5	LASTEN JA NUORTEN KOULUHYVINVOINTI JA TERVEYS	9
5.1	Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen kouluterveyskysely.....	9
5.2	Lasten ja nuorten hyvinvointi	10
5.3	Kouluhuvinvointi	12
5.4	Avunsaanti ja palvelut.....	15
6	TULOKSET	16
6.1	Koulunkäynti.....	16
6.2	Koettu terveys ja mielen hyvinvointi.....	27
6.3	Kouluruokailu.....	33
6.4	Avunsaanti ja palvelut.....	36
6.5	Tyytyväisyys elämään	43
7	POHDINTA.....	44
7.1	Tulosten pohdinta.....	44
7.2	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	49
7.3	Johtopäätökset ja kehitysidea.....	49
	LÄHTEET	52
	KUVALUETTELO	
	TAULUKKOLUETTELO	
	LIITTEET	

Liite 1. Viranhaltijapäätös Savonlinnan kaupunki

1 JOHDANTO

Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan viimeisintä (2021) kouluterveyskyselyä, tutkien ja vertaillen savonlinnalaisten lasten ja nuorten vastaustuloksia. Kouluterveyskysely toteutetaan ala- ja yläkouluissa joka toinen vuosi. Kouluterveyskysely tuottaa luotettavaa tietoa maakunnallisesti ja paikallisesti, eri ikäisten lasten ja nuorten kouluhyvinvoinnista. Kyselyyn on osallistunut vuosittain 4. ja 5. luokkien sekä 8. ja 9. luokkien oppilaat. (THL 2022c.)

Halusimme opinnäytetyön aiheen kumpuavan tulevasta työkentästä ja olevan itsellemme merkityksellisen. Saimme aihe-ehdotuksen Savonlinnan kaupungin sivistystoimelta, jossa haluttiin perehtyä syvällisemmin alueen kouluterveyskyselyn tuloksiin. Savonlinnan kaupungin sivistystoimi arvioi, että tiedolla voisi olla merkitystä Savonlinnan lasten ja nuorten hyvinvoinnin kehittämisen kannalta. Savonlinnan sivistystoimen kertoman mukaan kaupungin toiveena on, että Savonlinna olisi oppilas- ja opiskelijahuollon edelläkävijä sosionomikoulutuksen ja sen tuoman osaamisen lisäarvon ansiosta. Tutkimustulokset olisivat apuna ja pohjana kaupungin lasten ja nuorten osuuden hyvinvointisuunnitelmien valmistelussa.

Kouluhyvinvointi on viime vuosina ollut paljon esillä eri medioissa, sekä lasten ja nuorten jaksamisesta ollaan yleisesti huolissaan (SSS 2022; Vanhala 2021; Aamuset 2022). WHO:n kansainvälinen Koululaistutkimus 2010 osoitti etteivät suomalaiset lapset viihdy koulussa yhtä hyvin, mitä vertailumaiden lapset. Tutkimuksen mukaan suomalaislapset kuuluivat kaikissa ikäluokissa myös koulutyön kuormittavuuden kohdalla ylimpään kolmannekseen. (Kämppe ym. 2012, 27–37.)

Erilaiset elämänhaasteet näkyvät lasten ja nuorten hyvinvoinnissa ja peilautuvat myös kouluhyvinvointiin. Maailmasta on tullut globaalimpi, moniarvoisempi ja teknisempi. Syvälliset arvokokemukset rakentavat ihmisen persoonaa ja suotuisaa kehitystä tunne-elämälle, mutta nyky-yhteiskunnan kilpailun ja yksilöllisyyden korostaminen heikentävät tätä. Lasten käytöshäiriöt ja levottomuus ovat kasvaneet ja aiemmin keskeiset kasvuympäristöt esim. sukulaissuhteet

ovat heikentyneet, kun taas ulkoa tuleva tietotulva median myötä on lisääntynyt. (Opetusministeriö 2005, 22.) On tärkeää, että kouluissa seurataan oppilaiden hyvinvointia ja pyritään kehittämään lasten ja nuorten terveyttä. Se on ennaltaehkäisevää työtä, joka säästää resursseja korjaavan työn puolelta. Opetusta järjestettäessä tarvitaan laaja käsitys oppilaan kehityksestä, jotta voidaan varmistaa, että kouluympäristö ja opetus osaltaan edistää lasten terveyttä ja hyvinvointia. (Rimpelä ym. 2007.)

Kouluterveyskyselyn tulosten analysointi ja tiedon kasaaminen antavat tukea seuraavien vuosien hyvinvointisuunnitelmia varten. Opinnäytetyömme tavoitteena on tuottaa tietoa ja tuoda uutta näkökulmaa Savonlinnan koululaisten hyvinvoinninkehityksestä kaupungin sivistystoimelle. Tutkimuksemme tarkoitus on selvittää, millä tavalla lasten ja nuorten hyvinvointi on kehittynyt aikaisempiin vuosiin ja valtakunnallisiin keskiarvoihin verrattuna. Opinnäytetyö rakentuu johdannon jälkeen toimeksiantajan kuvauksesta, tutkimustehtävästä ja -menetelmistä. Tietoperustassa on avattu keskeiset käsitteet, jonka jälkeen on käyty läpi tulokset ja pohdinta sekä tuotu esille kehitysideat.

2 TOIMEKSIANTAJAN KUVAUS

Opinnäytetyön toimeksiantajana on Savonlinnan kaupungin sivistystoimi. Savonlinnan sivistystoimialaan sisältyy hallintopalvelut, varhaiskasvatus, perusopetus, lukiokoulutus, muu koulutus, kulttuuripalvelut ja vapaa-aikapalvelut. Suurin osa toiminnan määrästä ja resursseista ovat varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa, jotka näin ollen ovat isoimpana osana sivistystoimen työtä. Sivistystoimen työtä määrittää lait, joiden pohjalta kaupungilla on vastuu järjestää perusopetusta ja varhaiskasvatusta. Lukio-opetus on myös kaupungin järjestämää. (Savonlinna s.a.)

3 TUTKIMUSTEHTÄVÄ

Opinnäytetyömme tarkoituksena on tutkia, millä tavalla lasten ja nuorten hyvinvointi on kehittynyt aikaisempiin vuosiin ja valtakunnallisiin keskiarvoihin verrattuna. Tutkimuksemme tavoite on tuottaa tietoa ja tuoda uutta näkökulmaa, jota voidaan hyödyntää Savonlinnan kouluhyvinvoinnin kehittämisen tukena. Tutkimuksessamme keskitymme peruskoulun 4.-5.-luokkalaisten ja 8.-

9.-luokkalaisten kouluterveyskyselyn tuloksiin. Tutkimusaineistona käytämme Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tekemää kouluterveyskyselyä. Kartoitamme hyvinvoinnin kehityksen suuntaa ja nostamme esille tulosten suuremmat muutostrendit.

Kouluterveyskyselyn aineisto on laaja. Kyselystä olemme rajanneet tutkimuksemme osaksi ne alueet, joiden katsomme linkittyvän selkeimmin kouluun ja kouluhyvinvointiin. Opinnäytetyöhömmе kuuluvat kouluterveyskyselystä seuraavat osa-alueet: koulunkäynti, koettu terveys ja mielenhyvinvointi, kouluruokailu, avun saanti ja palvelut sekä tyytyväisyys elämään. Rajauksen ulkopuolelle jätimme seuraavat aihealueet: kasvuympäristön turvallisuus, vapaa-aika, perhe ja koronaepidemia. Hyvinvointi on laaja kokonaisuus, mutta kaikkea emme voi työhömmе sisällyttää. Rajasimme teemat suoraan kouluun ja kouluhyvinvointiin liittyviin tekijöihin, jottei tutkimuksen työmäärä paisu liian suureksi.

Tutkimuskysymykset ovat:

1. Miten perusopetuksessa olevien 4.–5.- ja 8.–9.-luokkalaisten lasten ja nuorten hyvinvointi on kehittynyt Savonlinnassa vuosina 2006–2021 kouluterveyskyselyjen mukaan?
2. Millaisia ovat olleet ko. luokkalaisten kouluterveyskyselyn tulokset vuonna 2021 (koulunkäynti, koettu terveys ja mielenhyvinvointi, kouluruokailu, avunsaanti ja palvelut sekä tyytyväisyys elämään)?
3. Millaisia muutoksia tutkimuksen tuloksissa näkyy liittyen koulunkäyntiin, koettuun terveyteen ja mielenhyvinvointiin, kouluruokailuun, avun saantiin ja palveluihin sekä elämään tyytyväisyyteen?
4. Millaisia eroja ja vastaavuuksia Savonlinnan tuloksissa on verrattuna valtakunnallisiin tuloksiin?

4 TUTKIMUSMENETELMÄT AINEISTO JA ANALYYSI

Opinnäytetyössämme on kyse kvantitatiivisesta eli määrällisestä tutkimusmenetelmästä, koska tutkimuksessamme tarkastelemme muutoksia hyvinvoinnin kehityksessä ja tutkimme ison tutkimuskokonaisuuden vastauksia ja tilastoja. Määrällistä tutkimusmenetelmää voi käyttää, kun tarkoituksena on selittää ja

ymmärtää laajasti näkökulmaa sekä sitä, millaisia kokemuksia ja käsityksiä ihmisillä on sekä miten ne jakautuvat ihmisten kesken. Määrällisessä tutkimuksessa on myös kiinnostus löytää ja tulkita, millaisia yhteyksiä asioilla on ja mahdollisesti havaita syy-seuraussuhteita yleisesti kokemusten pohjalta. Määrällinen tutkimus toimii, jos on tarkoituksena saada vastauksia kysymyksiin kuten: kuinka paljon, miten usein tai miksi asiat ilmenevät tutkimuksen kuvaamalla tavalla? Tutkimusmenetelmänä se antaa yleisen kuvan muuttujien ja mitattavien ominaisuuksien välisistä eroista ja suhteista. (Vilkkä 2021, 14.) Vilkan (2014, 13) mukaan määrällinen tutkimus antaa yleisen kuvan muuttujien välisistä suhteista ja eroista. Työssämme käsiteltävä muuttuja on lasten ja nuorten hyvinvointi.

Opinnäytetyössämme käsittelemme Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen kouluterveyskyselyiden tuloksia. Käytämme Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen virallista lyhennettä THL. Tekstissämme sanalla lapsi viittaamme alakoulun 4. ja 5. luokan oppilaisiin. Sanalla nuori tarkoitamme yläkoulun 8. ja 9. luokan oppilaita. Viittaamme työssämme usein viimeisimpään kouluterveyskyselyyn, jolla tarkoitamme vuonna 2021 tehtyä kyselyä ja sen tuloksia. Käsittelemme työssämme suoria jakaumia ja keskiarvoja. Valtakunnallisella keskiarvolla tarkoitamme THL:n ilmoittamaa koko maan tyttöjen ja poikien vastausten keskiarvoa.

Kouluterveyskysely tuotetaan THL:n toimesta joka toinen vuosi. Opinnäytetyöhömmä valittuihin kyselyihin vastaamaan on osallistunut perusopetuksen 4. ja 5. luokat sekä 8. ja 9. luokkien oppilaat. (THL 2022c.) THL on sosiaali- ja terveydenhuollon tilastoviranomainen, ja käytämme tutkimuksessamme sen vapaasti käytettäviä tilastotietoja, joihin ei tarvitse erikseen hakea lupia tai suunnitella käsittely ja säilytys menettelyjä. Hyödynnämme olemassa olevia kvantitatiivisia aineistoja, mikä on tutkimuksissa vakiintunut kansainvälinen käytäntö. (Tietoarkisto s.a.)

5 LASTEN JA NUORTEN KOULUHYVINVOINTI JA TERVEYS

Avaamme tässä osiossa tietoperustaa opinnäytetyöhömme liittyvistä keskeisistä käsitteistä. Olemme etsineet ajankohtaista tutkittua tietoa lasten ja nuorten hyvinvoinnista, kouluhyvinvoinnista, avunsaannista ja palveluista sekä THL:n kouluterveyskyselystä. Olemme hakeneet tietoa ja lähteitä muun muassa Kaakkurista, Google scholarista, verkkolehdistä ja tietoarkistoista. Hakuksena olemme käyttäneet käsiteltäviämme teemoja, kuten hyvinvointi, kouluhyvinvointi, peruskoulu, lapset ja nuoret ja school-wellbeing. Tutkimuksia ja aineistoa löytyi teemoihin liittyen kohtuullisesti. Karsimme lähteitä julkaisuaikojen mukaan. Pyrimme etsimään mahdollisimman uusia tutkimuksia ja aineistoja, koska opinnäytetyöhömme liittyvät teemat ovat muuttuvia ja kehittyviä aiheita. Teimme huomion, että suuri osa löydettyistä aineistoista keskittyivät yläkouluikäisiin ja toisen asteen opiskelijoihin. Mielestämme alakouluikäisistä ei ole tuotettu yhtä paljon tutkimuksia tai aineistoja, joita olisimme voineet hyödyntää opinnäytetyössämme.

5.1 Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen kouluterveyskysely

Kouluterveyskysely toteutetaan Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen toimesta joka toinen vuosi. Edellisen kerran kysely tehtiin vuonna 2021. THL:n sivuilla kerrotaan, että ”kouluterveyskysely tuottaa monipuolista ja luotettavaa, maakunnallista ja paikallista seurantatietoa eri ikäisten lasten ja nuorten hyvinvoinnista, terveydestä, koulunkäynnistä ja opiskelusta, osallisuudesta sekä avunsaamisesta ja palvelujen tarpeisiin vastaavuudesta.” Kouluterveyskyselyssä on teemoina hyvinvointi, osallisuus ja vapaa-aika, terveys, elintavat, koulunkäynti, perhe, kasvuympäristön turvallisuus, palvelut ja avunsaanti sekä koronaepidemia. Jokainen edellä mainittu teema on jaettu tarkennettuihin aiheisiin. (THL 2022c.)

Vastaajien määrä vuonna 2021

Taulukossa 1 on ilmoitettu Savonlinnan ja kokomaan vastaajien määrä ja prosentuaalinen osuus kyseisestä ryhmästä.

Taulukko 1. Vastaajien määrä vuonna 2021 (THL s.a.)

Savonlinna 4. ja 5. lk.	482 oppilasta (81 %)
Koko maa 4. ja 5. lk.	104082 oppilasta (83 %)
Savonlinna 8. ja 9. lk.	523 oppilasta (82 %)
Koko maa 8. ja 9. lk.	91560 oppilasta (75 %)

Kyselyyn osallistuvat perusopetuksen 4. ja 5. luokat sekä 8. ja 9. luokkien oppilaat. Lisäksi kysely toteutetaan myös ammatillisten oppilaitosten sekä lukioiden 1. ja 2. vuosiluokan alle 21-vuotiaille opiskelijoille. Kouluterveyskyselyä on toteutettu yläkouluissa vuodesta 1996, lukioissa 1999, ammatillisten oppilaitoksissa 2008 ja alakouluissa vuodesta 2017 alkaen. Kouluterveyskysely on sähköinen kysely ja siihen vastataan koulupäivänä opettajan valvonnassa. Kyselyyn vastaamiseen varataan aikaa noin 45 minuuttia. Käytössä on myös lyhennetty selkokielineen lomake. Vastaaminen on vapaaehtoista ja tehdään nimettömänä. Kyselystä tulisi informoida etukäteen vanhempia sekä opettajia ja opiskeluhuoltohenkilöstöä. (THL 2022c.)

5.2 Lasten ja nuorten hyvinvointi

Hyvinvointi on laaja kokonaisuus. Hyvinvointia voidaan määritellä eri tavoin ja sitä voidaan mitata useilla eri mittareilla. Hyvinvoinnissa tulee tarkastella yhteisön ja yksilön osatekijöitä. Yhteisön hyvinvointiin liittyvät esimerkiksi asuinolot ja ympäristö, toimeentulo sekä työllisyys ja työolot. Yksilön hyvinvointiin liittyy puolestaan esimerkiksi sosiaaliset suhteet, itsensä toteuttaminen, sosiaalinen pääoma ja onnellisuus. (THL 2020.) Hyvinvointi on hyvän olon, toimintakyvyn, tyytyväisyyden ja onnellisuuden yhdistelmä, jossa vaikuttavina tekijöinä on positiivisten tunteiden kokeminen, mahdollisuus kehittää itseään, merkityksellisyys sekä ihmissuhteet elämässä. Hyvinvoinnin kokonaisuus sisältää siis sekä affektiivisen että kognitiivisen puolen. (Fernström ym. 2021, 117.) Hyvinvointi on kokonaisuus aineellista perustaa ja koettua hyvinvointia. Koettu hyvinvointi käsitteenä tarkoittaa yksilön omaa kokemusta elämänsä ulottuvuuksista sekä sitä, kuinka tyytyväinen niihin on ja miten korkealle yksilö oman hyvinvointinsa arvioi. (Kestilä ym. 2019, 96.)

Hyvinvointi on yksinkertaisuudessaan tila, jossa yksilö voi tyydyttää tarpeensa (Allardt 1976, 21). Tarpeet peilautuvat osittain muuttuvasta yhteiskunnasta. Lisäksi hyvinvoinnissa painottuu arvojen merkitys. Allardt (1976, 38) jakaa hyvinvointiarvot kolmeen luokkaan. Elintason (having) katsotaan olevan hyvinvoinnin perusta, toinen ulottuvuus on yksilön suhteet toisiin ihmisiin (loving) ja kolmantena on itsensä toteuttaminen tai myös yksilön suhde yhteiskuntaan (being). Kahden viimeisen hyvinvoinnin ulottuvuuden katsotaan kuvaavan yksilön elämänlaatua. Allardt korosti ihmisen omaa arviota ja tuntemuksia liittyen hyvinvointiin. Onni esimerkiksi liittyy ihmisen subjektiivisiin kokemuksiin, jolloin ”ihminen on oman onnensa paras arvioija”. (mts. 32.) Tässäkin kohtaan huomataan, että hyvinvointi on moniulotteinen ilmiö. Yksilöiden välillä on eroja, mitä kukakin arvostaa tai kokee tarvitsevansa. Näin ollen hyvinvoinnin määrittely on haastavaa. Hyvinvoinnin eri ulottuvuuksien huomioiminen sekä subjektiivisuuden ja kokemuksellisuuden näkökulmat ovat olleet ohjenuorana myöhemmälle tutkimukselle (Uusitalo & Simpura 2020, 585).

Tarkasteltaessa hyvinvoinnin haasteita lasten ja nuorten näkökulmasta, merkittäviä tekijöitä ovat sosiaalinen tausta ja elämänvaihe. Lapsuuden elinolot ja perheen elintaso vaikuttavat tutkitusti lapsen ja nuoren hyvinvointiin sekä vaikuttavat merkittävästi myös tulevaisuuden hyvinvointiin. Hyvinvoinnin mittaamisesta tekee haasteellista sen monet ulottuvuudet ja tekijät. Pääasiassa lasten ja nuorten hyvinvointia arvioidaan kolmen eri näkökulman kautta, jotka ovat elintaso, sosiaaliset suhteet tai psykososiaalinen hyvinvointi, sekä mieleinen tekeminen ja itsensä toteuttaminen. (Kestilä ym. 2019, 121.)

Valtakunnallisesti katsottuna tuoreissa tutkimustuloksissa on näkyvillä, että suuri osa alaikäisistä ovat tyytyväisiä elämäänsä ja pitävät koulunkäynnistä. Huolestuttavan näkökulman tuo elämään tyytyväisyyden tunteen vähentyminen vuonna 2021 verrattuna vuoteen 2019. Lapsilla ja nuorilla yksinäisyyden tunne ja ahdistuneisuus ovat lisääntyneet. Muutos näkyy aikajanalla enemmän yläkoulu ikäisten ja toisen asteen opiskelijoiden vastauksissa, mutta suurta vaihtelua ei näy alakoulu ikäisillä. (Helakorpi & Kivimäki 2021, 3–4.)

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin kehitys on osa valtakunnallista lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmaa, jossa tuotetaan virallinen hyvinvointisuunnitelma. Savonlinnassa lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman keskiössä ovat lapsiperheiden sekä lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen. Suunnitelmissa nostetaan esille eri toimijoiden rooleja ja vastuita lasten ja nuorten hyvinvointityössä ja sen edistämisessä. (Savonlinna 2020; Etelä-Savon lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2019–2021.) Hyvinvointisuunnitelmaan tulee kerätä lasten ja nuorten palvelut hyväksi kokonaisuudeksi yhdessä eri toimialojen kanssa. (Kankaanmäki 2015, 1.) Kunnanvaltuustolla on velvollisuus huomioida suunnitelman toteuttaminen vuosittaisessa talous- ja toimintasuunnitelmassa. Hyvinvointisuunnitelman tulee sisältää opiskeluhuollon tavoitteet ja paikallisen toteuttamistavan keskeiset periaatteet, opiskeluhuollon kokonaistarpeen arvio, käytettävissä olevat opiskeluhoitopalvelut, avustajapalvelut, tuki- ja erityisopetus sekä toimet, joilla vahvistetaan yhteisöllistä opiskeluhoitoa ja opiskelijoiden varhaista tukea. Suunnitelmaan tulee kirjata myös tiedot suunnitelman toteuttamisesta, seurannasta sekä opiskeluhuollon laadun- arvioinnista. Arvioinnissa tarkastellaan lasten ja nuorten hyvinvoinnin muutokset, palvelujärjestelmän toimivuus ja kasvuympäristön tilanne sekä suunnitelman tavoitteiden toteutuminen. (THL 2022a.) Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman velvoitteet on määritelty lastensuojelulaissa (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, 12. §).

5.3 Kouluhyvinvointi

Perusopetuslaissa määritellään koulujen opetus- ja kasvatustehtävistä (Perusopetuslaki 21.8.1998/628). Kasvatustehtävä sisältää lapsen muiden kasvattajien eli pääasiassa huoltajien huomioimisen ja yhteistyön toteutumisen. Toimiva yhteistyö koulun ja lapsen kodin välillä edesauttaa lapsen positiivisen asennoitumisen koulunkäyntiä kohtaan. Koulussa luokkaryhmien ilmapiiri on merkittävä kouluhyvinvoinnin osatekijä. Oppilaan myönteinen asennoituminen kouluun vaikuttaa suoraan koko ryhmän ilmapiiriin. Kouluissa tulee panostaa ennaltaehkäisevään työhön ja puuttua ongelmakohtiin nopeassa aikataulussa. (Ahokas-Heikkinen 2017, 9–10.)

Kouluviihtyvyys, elämän laatu ja kouluhyvinvointi liittyvät Mannisen (2018, 19) mukaan tiiviisti yhteen ja niiden erottelu on vaikeaa. Tutkimuksissa on viime aikoina lisäksi käytetty käsitettä kouluelämään kiinnittyminen, johon sisältyy tunteiden lisäksi koulutyön arvostus ja aktiivinen osallistuminen koulu-yhteisön toimintaan. Kaikki edellä mainitut käsitteet ovat yhteydessä moniin positiivisiin ilmiöihin, joiden avulla on mahdollista vaikuttaa oppilaiden elämänkulkuun ja laatuun (Manninen 2018, 20). Työssämme käytämme yleisesti käsitettä kouluhyvinvointi. Konu (2002, 60) sisällyttää kouluhyvinvointiin kuuluvaksi terveydentilan, olosuhteet, sosiaaliset suhteet ja mahdollisuuden itsensä toteuttamiseen.

Heinosen (2019, 3–4) mukaan kouluhyvinvoinnin olemus koostuu viidestä vastakohtaparista, jotka ovat: turvallisuus ja turvattomuus, yhteenkuuluvuus ja ulkopuolisuus, nähdä tai kuulla tuleminen ja kohtaamattomuus, onnistumisen ja epäonnistumisen kokemukset sekä merkityksellisyys ja merkityksetttömyys. Näistä pareista toinen muodostaa koulussa aina hyvinvointia ja toinen puolestaan paha oloa. Osatekijät ovat kokemuksia, joihin liittyy tunteita. Lisäksi ne liittyvät usein toisiinsa tai menevät tulkinnoissa päällekkäin, kun muodostetaan käsityksiä omasta itsestä ja koulunkäynnistä.

Useampi vastakohtapareista liittyvät osallisuuteen, joka myös lain kautta halutaan kouluissa turvata.” Opetuksen järjestäjän tulee edistää kaikkien oppilaiden osallisuutta ja huolehtia siitä, että kaikilla oppilailla on mahdollisuus osallistua koulun toimintaan ja kehittämiseen sekä ilmaista mielipiteensä oppilaiden asemaan liittyvistä asioista. Oppilaille tulee järjestää mahdollisuus osallistua opetussuunnitelman ja siihen liittyvien suunnitelmien sekä koulun järjestyssäännön valmisteluun”. (Perusopetuslaki, 47a §.) Harinen ja Halme (2012, 71) toteavat oppilaan osallisuuden kouluissa tarvitsevan todellisia, arjessa toimivia puitteita. Oppilaskunta- ja koulukummitoiminta ovat hyviä esimerkkejä, mutta lisäksi tarvitaan valmiiden järjestelmien ja ohjelmien ulkopuolisia mahdollisuuksia. Oppilaiden mielipiteiden kuuntelu ja niiden huomioiminen tulisivat olla yhtä tärkeitä kuin aikuisten mielipiteiden kuuntelu.

Merikukka ym. (2019, 412) toteavat, että sosiaalinen osallisuus suojaa lyhyeltä koulutuspolulta. Osallisuus kuvaa yleisesti suhdekäsitettä, joka voi kuvaata yksittäisen lapsen tai nuoren tai heidän muodostamien ryhmien suhdetta eri yhteisöihin ja yhteiskuntaan. Osallisuutta voidaan edistää kehittämällä yksilön toimintakykyä sekä auttamalla kiinnittymisessä palvelujärjestelmiin ja koulu maailmaan. Oppilaan ja opettajan vuorovaikutussuhdetta tulisi kouluissa vahvistaa. Tämä vaikuttaisi positiivisesti luokkatyörauhan kokemiseen, joka tulkittaisiin osaksi osallisuutta. Perinteisesti työrauhan on nähty säilyvän kurin ja sääntöjen kautta, mutta sen katsotaan olevan myös osa koulujen toimintakulttuuria, joka rakentuu vuorovaikutuksessa. Työrauha voidaan jakaa neljään osaan, jotka ovat: säännöt, toimintakulttuuri, pedagogiikka sekä kohtaaminen ja välittäminen. Näistä viimeinen korostaa vuorovaikutusta ja sosiaalista osallisuutta. (Merikukka ym. 2019, 411.)

Kuten hyvinvoinnissa yleisestikin, myös kouluhyvinvoinnissa on useampi tekijä, joita tulee tarkastella. Kouluhyvinvointia voi tarkastella neljästä näkökulmasta. Ensimmäinen on materiaallinen puoli, joka sisältää koulun tarjoaman ympäristön viihtyvyyden, luokkatilat ja opetusvälineet. Toisena on koulussa olevat ihmissuhteet sekä kasvatuksen osapuolien yhteys ja ilmapiiri. Kolmantena, miten oppilas arvostaa itseään ja olemistaan sekä millaiset vaikuttamisenmahdollisuudet hänellä on koulussa. Viimeisenä osatekijänä on oppilaan tuntemus omasta terveydestään ja hyvinvoinnistaan. Toisin sanoen kouluhyvinvoinnin tekee psyykkisten ja fyysisten tarpeiden huomioiminen. (Ahokas-Heikkinen 2017, 10.)

Arvostava haastattelu (appreciative inquiry) on yksi näkökulma kouluhyvinvoinnin kehittämiseen. Kehittämiseen liitettyjä periaatteita on koko koulun välinen yhteistyö, johon kuuluu opettajien ja oppilaiden lisäksi myös koulun muu henkilökunta. Hyvällä yhteistyöllä tuetaan oppilaiden voimaantumista ja annetaan kouluissa kaikille mahdollisuus luoda muutoksia ilman ulkopuolelta tulevaa määrittämistä. Kehittämisenäkökulma kehottaa mieluummin kysymään kuin valmiiksi kertomaan. Arvostus ja ymmärrys ovat keskeisessä asemassa, joiden mukaisesti keskitytään vahvuuksien vahvistamiseen, heikkouksien korjaamisen sijaan. Arvostavaan haastatteluun liittyy myös kritiikkiä, jonka mu-

kaan negatiiviset kokemukset ja tuntemukset jäisivät tässä huomiotta. Positiiviset näkemykset eivät kuitenkaan sulje pois haasteiden huomioimista ja niistä keskustelemista. (Water & White 2015, 20–21.)

Koulun ammattilaisten vastuulla on varmistaa jokaiselle oppilaalle turvallinen oppimisympäristö. Nykymaailma tuo kuitenkin paljon isoja haasteita turvallisuuden näkökulmaan. Muun muassa kiusaaminen on siirtynyt pitkälti sosiaaliseen mediaan ja kasvattajien mahdollisuudet puuttua siihen ovat rajalliset ja haastavat. Haasteellisuutta lisää varsinkin yläkouluikäisten oppilaiden etäisyyden ottaminen aikuisiin, eivätkä he jaa kokemuksiaan herkästi, jolloin tieto riskitekijöistä voi tulla kasvattajille hyvin myöhäisessä vaiheessa. (Ahokas-Heikkinen 2017, 11.) Se, miten lapsi kokee kouluhyvinvointinsa, vaikuttaa suoraan identiteetin rakentumiseen ja siihen, millaisena hän kokee itsensä sekä hyvinvointinsa tulevaisuudessa. Tästä syystä kouluhyvinvointiin panostaminen on erityisen tärkeää. (Ahokas-Heikkinen 2017, 13.)

5.4 Avunsaanti ja palvelut

Lapsille, nuorille ja perheille on tarjolla useita palveluja, joiden tarkoituksena on edistää terveyttä ja hyvinvointia. On tärkeää, että lapset, nuoret ja perheet saavat tukea ongelmiinsa nopeasti niiden ilmetessä. Varhaisessa vaiheessa saatu tuki on helpompi toteuttaa, se on vaikuttavampaa ja kustannustehokkaampaa verrattuna pitkittyneiden ongelmien korjaamiseen. Ammattilaisilla on vastuu moniammatillisesta verkostotyöskentelystä, jotta tarjottu apu ja tuki laajuudeltaan vastaavat tarpeita. Monialainen työskentely tarkoittaa yhteistyötä, joka ulottuu kaikkiin lasten ja nuorten palveluihin, kuten sivistys- nuoriso-, liikunta-, kulttuuri- ja nuorisotoimen sekä seurakuntien ja järjestöjen palveluihin. Avun tulee olla saatavissa siellä, missä sitä tarvitaan. Lapsilla avuntarve sijoittuu pääasiassa kotiympäristöön, kouluun ja varhaiskasvatukseen. Yleisimpiä palvelun tarjoajia ovat: perhekeskus, äitiys- ja lastenneuvola, opiskeluhoolto, lastensuojelu, perheoikeudelliset palvelut, ehkäisy- ja seksuaaliterveyspalvelut sekä lasten, nuorten ja perheiden sosiaalipalvelut. (THL 2022b.)

Koulussa opiskeluhoolto vastaa oppilaan hyvästä psyykkisestä ja fyysisestä terveydestä, pyrkii edistämään hyvää oppimista ja sosiaalista hyvinvointia

sekä ylläpitämään hyvinvointia lisäävää toimintaa koulu yhteisössä. Opiskelu- huollon muodostaa opetustoimi ja sosiaali- ja terveystoimi suunnitelmallisena monialaisena yhteistyönä. Opiskelu huoltoon sisältyvät kouluterveydenhuollon palvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut. Palveluissa tärkeää on, että työtä tehdään yhdessä oppilaiden, huoltajien ja tarvittaessa muiden yhteistyö- tahojen kanssa. (Opetushallitus s.a.)

6 TULOKSET

6.1 Koulunkäynti

Kouluterveyskyselystä valitsimme opinnäytetyöhömme koulunkäyntiosuuden alle seuraavat osiot: koulunkäynnistä pitäminen, koulu-uupumus ja kiinnostus koulua kohtaan, luokka- ja oppilasyhteisö ja välitunnit. Lisäksi otimme mukaan osallisuuden, osallistumisen ja vaikutusmahdollisuudet. Rajauksen ulkopuo- llelle jätimme esimerkiksi lähiyhteisön osallisuuteen liittyvät vastaukset, vaikeu- det koulunkäynnissä sekä myöhästymiset ja poissaolot yläkouluikäisillä. Ra- jaukseen päädyimme, koska koulunkäyntiin liittyvät vaikeudet, kuten myöhäs- tymiset ja poissaolot, liittyvät yksilökohtaisiin haasteisiin ja osaamiseen.

Koulunkäynnistä pitäminen

Enemmistö kouluterveyskyselyyn osallistuneista alakoululaisista pitivät kou- lunkäynnistä, vaikka viime vuosina suunta on ollut laskeva. Vuonna 2021 ty- töistä 80,8 % kertoi pitävänsä koulusta paljon tai melko paljon, pojilla vastaava luku oli 73,6 %. Vuosien 2017–2021 aikana, 4.- ja 5.-luokkalaisilla tytöillä kou- lunkäynnistä pitäminen laski 6,6 prosenttiyksikköä ja pojilla 3,8 prosenttiyksik- köä. Savonlinnan 4. ja 5. luokkien vastaukset asettuivat lähes samaan linjaan koko maan tulosten kanssa. Savonlinalaisista 4.- ja 5.-luokkalaisista tytöistä 80,5 % ja pojista 71,1 % kertoi pitävänsä koulusta paljon tai melko paljon vuonna 2021. Poikien tulos oli koko maan poikien keskiarvoa hieman alhai- sempi (2,5 prosenttiyksikköä).

Yläkoulun kohdalla koulunkäynnistä pitämisessä näkyi selvästi kaksi suun- tausta. Suuntaus oli, että 8.- ja 9.-luokkalaiset pitivät koulunkäynnistä selvästi alakoululaisia vähemmän. Toinen suuntaus oli, että yläkoulun puolella pojat

pitivät koulunkäynnistä tyttöjä enemmän. Koko maan tuloksissa 8.- ja 9.-luokkalaisista pojista 61,7 % ja tytöistä 54,6 % piti koulun käynnistä vuonna 2021. Poikien kohdalla suunta on ollut lievästi nousujohteinen, mutta tyttöjen kohdalla viimeisen kahden vuoden aikana laskemaan päin. Vuonna 2019 tyttöjen tulos oli vielä yli 60 %. Savonlinnan alueella 8.- ja 9.-luokkalaisten tyttöjen vastaukset seurasivat koko maan linjaa, ollen laskussa viimeiset neljä vuotta. Viimeisen kouluterveyskyselyn mukaan Savonlinnan alueen tytöistä 53,3 % ja pojista 57,7 % piti koulunkäynnistä. Pojilla toisin kuin tytöillä tulos oli edelliseen kyselyyn verraten noussut. Vuonna 2019 Savonlinnan alueen tytöistä 60,2 % ja pojista 54,5 % piti koulunkäynnistä.

Koulu-uupumus ja kiinnostus koulua kohtaan

Savonlinalaisista 4.- ja 5.-luokkalaisista tytöistä 7,9 % ja pojista 8,3 % kertoi kokevansa koulu-uupumusta. Valtakunnalliseen keskiarvoon (13,7 %) verrattuna tilanne oli Savonlinnan alueella keskiarvoa parempi. Koko maan tuloksissa tytöt kokivat itsensä poikia uupuneimmaksi, vaikka eroa oli ainoastaan 1,2 prosenttiyksikköä. Savonlinnan alakouluissa pojat tunsivat uupuvansa koulutyöhön tyttöjä useammin, joka vastasi valtakunnallista tulosta. Isoja eroja ei vastausten välillä ollut, sillä koko maan keskiarvo oli 7,7 % ja Savonlinnan keskiarvon oli 5,3 %. Tästä huolimatta 4.- ja 5.-luokkalaiset tytöt kuitenkin kertoivat hieman poikia useammin nukkuvansa huonosti erilaisten kouluasioiden vuoksi.

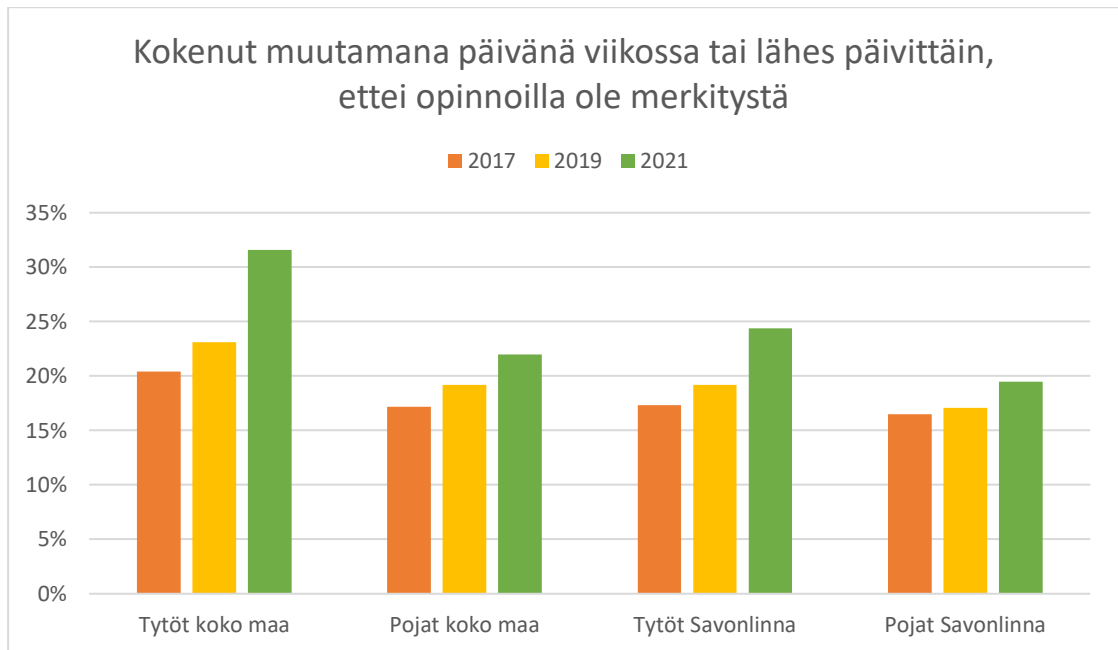
Kysyttäessä, tunteeko lapsi menettävänsä kiinnostuksen koulua kohtaan, Savonlinnan alueella oli selvä ero tyttöjen ja poikien välillä. Alakoulun 4.- ja 5.-luokkalaisista pojista 14,6 % ja tytöistä 8,7 % vastasi menettävänsä kiinnostuksen koulua kohtaan usein, valtakunnallisen keskiarvon ollessa 14,7 %. Valtakunnallisestikin pojat kokivat menettävänsä kiinnostuksen koulua kohtaan tyttöjä useammin, mutta tyttöjen ja poikien välinen ero koko maan osalta oli Savonlinnan aluetta pienempi, vain 2,5 prosenttiyksikköä. Koulutyön merkitystä koskevat tulokset seurasivat pitkälti koulutyön kiinnostuksen kanssa samaa linjaa. Nämä kohdat olivat sisältyneet alakoululaisten kouluterveyskyselyyn ensimmäisen kerran vuonna 2021, joten aikavertailua näiden osalta ei

voitu tehdä. Alakoulun 4- ja 5.-luokkalaiset tytöt kokivat poikia useammin, etteivät pysty koulutyössä samaan kuin ennen. Isoja eroja ei tässä kohtaa kuitenkaan ollut valtakunnallisen keskiarvon ollessa 7,7 % Savonlinnan keskiarvo oli 5,7 %.

Savonlinnan 8.- ja 9.-luokkalaisten kohdalla koulu-uupumuksessa oli nähtävissä selvä ero poikien ja tyttöjen välillä. Poikien kohdalla koulu-uupumus on laskenut vuosien 2019 ja 2021 välillä 2,3 prosenttiyksikköä. Vuonna 2021 poikien tulos oli 8,1 %. Tyttöjen kohdalla tilanne oli päinvastainen, uupumus oli noussut kahdessa vuodessa 4 prosenttiyksikköä. Savonlinnan alueen tytöistä 20,5 % koki koulu-uupumusta vuonna 2021. Tyttöjen kohdalla uupumus on ollut selvässä kasvussa vuodesta 2017 alkaen, kun poikien tuloksien kohdalla on nähtävissä muutoksia eri vuosina. Koko maan tilannetta katsottaessa niin tyttöjen kuin poikien uupumus on ollut kasvussa. Vuonna 2021 pojista 12,8 % ja tytöistä 27,3 % tunsivat koulu-uupumusta. Tytöt tunsivat poikia enemmän myös uupumusasteista väsymystä.

Yläkoulussa tytöt kokivat poikia useammin riittämättömyyden tunnetta opiskelijana. Savonlinnan alueella 8.- ja 9.-luokkalaisista tytöistä 29,5 % ja pojista 10,8 % koki riittämättömyyden tunnetta vuonna 2021. Poikien kohdalla tilanne on pysynyt viimeiset neljä vuotta melko samana, kun taas tyttöjen kohdalla on ollut yli kymmenen prosenttiyksikön nousu. Koko maan tulokset ovat kehittyneet lähes samoin. Viimeisen kyselyn mukaan koko maan 8.- ja 9.-luokkalaisista tytöistä 35,8 % ja pojista 15 % koki riittämättömyyden tunnetta opiskelijana.

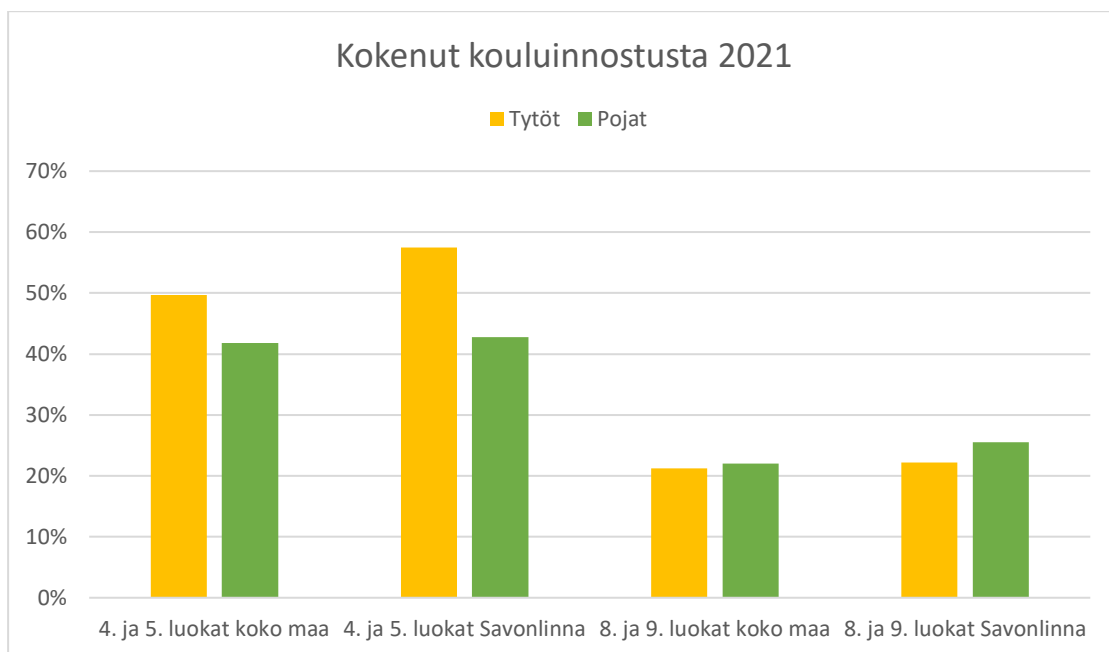
Kuva 1 osoittaa kuinka 8.- ja 9.-luokkalaiset kokevat opintojen merkityksen aikavälillä 2017–2021. Vertailussa on tytöt ja pojat niin Savonlinnan kuin koko maan osalta.

Kuva 1. Kokenut muutamana päivänä viikossa tai lähes päivittäin, ettei opinnoilla ole merkitystä. Vertailu 8.- ja 9.-luokkalaisten tuloksista.

Opintojen merkityksen vähenemisen kokeminen on kasvanut selvästi viimeisen kahden vuoden aikana koko maan osalta, niin 8.- ja 9.-luokkalaisten tyttöjen kuin poikien kohdalla (kuva 1). Tytöt kokivat merkityksen vähenneen selvästi poikia enemmän niin Savonlinnan alueella kuin koko maassa. Erityisesti tyttöjen kohdalla muutos on ollut merkittävä kahden viimeisen vuoden aikana. Koko maan 8.- ja 9.-luokkalaisista tytöistä 31,6 % koki muutamana päivänä viikossa tai lähes päivittäin, ettei opinnoilla ole merkitystä, Savonlinnan kohdalla tytöistä samoin koki 24,4 %.

Kuvassa 2 olemme nostaneet esille, kuinka suuri osa kouluterveyskyselyyn osallistuneista oppilaista koki kouluinnostusta vuonna 2021.

Kuva 2. Kokenut kouluinnostusta 2021.

Kuva 2 osoittaa, että Savonlinnassa 4.- ja 5.-luokkalaiset tytöt kokivat selvästi keskiarvoa enemmän kouluinnostusta. Poikien tulokset liikkuvat hyvin samoilla linjoilla koko maan tulosten kanssa. Savonlinnan yläkoulujen 8.- ja 9.-luokkalaisten tulokset mukailivat koko maan tuloksia. Pojilla näyttäisi tulosten perusteella olleen yläkoulussa hieman tyttöjä enemmän kouluinnostusta, mutta ero oli pieni ja innostuneisuus prosentti koko linjan matala.

Välitunnit

Alakoulun puolella, joka viides lapsi haluaisi välitunneille järjestettyä ohjelmaa. Viimeisen kouluterveyskyselyn mukaan vuonna 2021 Savonlinnan 4.- ja 5.-luokkalaisista 20,2 % halusi välitunneille järjestettyä ohjelmaa. Koko maan luku mukaili samaa linjaa ollen 21,2 %. Järjestetyn ohjelman toive oli tytöillä ja pojilla yhtäläinen.

Välituntien osalta mitattiin pelkoa ja yksinäisyyttä. Näissä tuloksista ei noussut esille isoa muutosta vuosien 2017–2021. Savonlinnassa alle 3 % oppilaista koki yksinäisyyttä välitunnilla ja alle 1 % koki pelkoa välitunnin aikana. Yläkoulun puolella välitunneista ei kysytty viimeisessä vuoden 2021 kouluterveyskyselyssä.

Luokka- ja oppilasyhteisö

Savonlinnan alueella kokemus luokkatilan rauhallisuudesta oli 4.- ja 5.-luokkalaisten mielestä laskenut vuosien 2019 ja 2021 välillä. Valtakunnallisesti rauhallisuuden kokeminen luokassa oli puolestaan hieman noussut samalla ajanjaksolla. Koko maan osalta 4.- ja 5.-luokkalaisista 30,8 % koki, että luokassa on usein rauhallista. Pojat olivat tyttöjä useammin tätä mieltä (33,5 %). Ero tyttöihin oli 5,3 prosenttiyksikköä. Savonlinnassa keskiarvo vuonna 2021 oli 31,8 %. Ero poikien ja tyttöjen välillä oli 2,2 prosenttiyksikköä. Pojat (32,9 %) kokivat Savonlinnassa tyttöjä useammin, että luokassa on usein rauhallista.

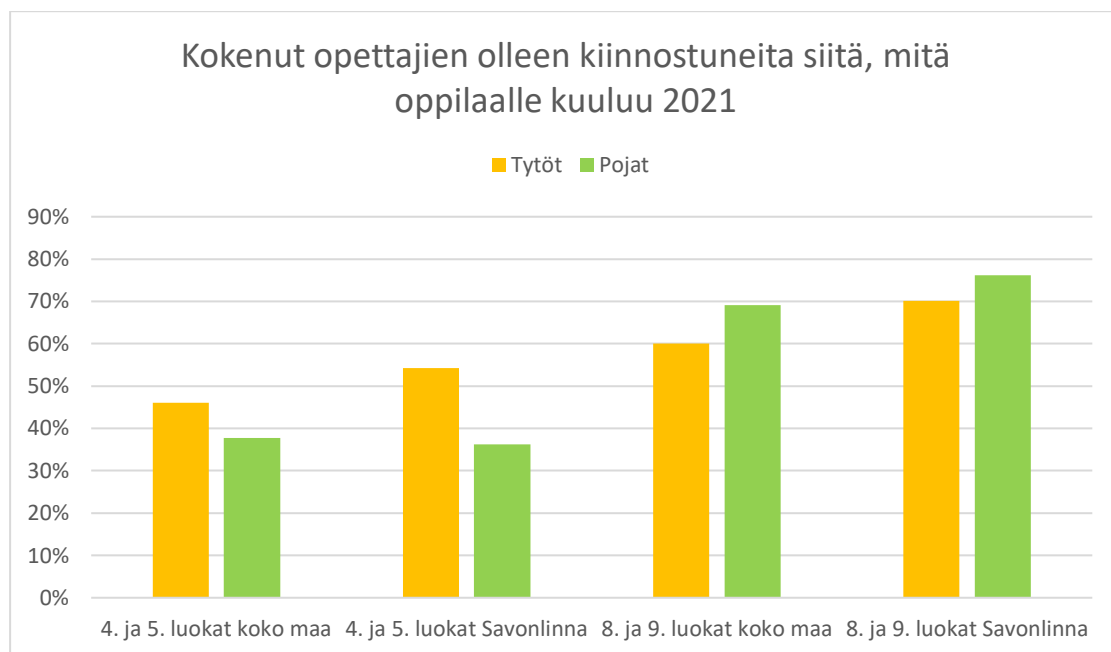
Viimeisten kouluterveyskyselyiden mukaan luokkarauha on selvästi parantunut yläkouluissa. Vuonna 2021 Savonlinnan 8.- ja 9.-luokkalaisista tytöistä 76,7 % vastasi olevansa täysin samaa mieltä tai samaa mieltä, että luokassa tai ryhmässä on hyvä työrauha. Pojista näin koki 83,9 %. Viimeiset neljä vuotta tilanne on pysynyt lähes samana. Tyttöjen kohdalla tulos oli hieman kohentunut (7,2 prosenttiyksikköä) edellisestä kyselystä. Vuonna 2021 koko maan 8.- ja 9.-luokkalaisista tytöistä 71,5 % ja pojista 83,3 % koki työrauhan hyväksi. Valtakunnallisesti, kuten Savonlinnankin kohdalla, luokkien tilanne näyttää selvästi rauhoittuneen reilun kymmenen vuoden aikana. Vuosina 2008–2009 koko maan vastauksista tytöistä 48,5 % koki työrauhan olevan hyvä, Savonlinnan vastaava luku tuolloin oli 41,8 %. Pojilla koko maan osalta vuoden 2008–2009 tulos oli 55,7 % ja Savonlinnan vastaava luku oli 54,5 %.

Alle puolet alakoululaisista tytöistä kokee, että luokassa uskaltaa sanoa mielipiteensä. Viimeisen kouluterveyskyselyn mukaan koko maan 4.- ja 5.-luokkalaista tytöistä näin koki 42,7 % ja pojista 59,7 %. Poikien osalta muutosta edellisiin kyselyihin ei ole juuri tapahtunut, tyttöjen kohdalla tulos laski 2,8 prosenttiyksikköä. Savonlinnan 4.- ja 5.-luokkalaisista tytöistä 47,8 % ja 58,7 % pojista koki, että luokassa uskaltaa sanoa mielipiteensä. Molemmissa ryhmissä uskalluksen kohdalla oli tapahtunut laskua edelliseen kyselyyn verrattuna. Tyttöjen tuloksissa laskua oli 3,4 prosenttiyksikköä ja pojilla 3,0 prosenttiyksikköä. Muutos ei ollut suuri, mutta tulosten mukaan lapsista noin puolet kokevat, etteivät he uskalla kertoa mielipidettään luokassa.

Yläkoulun 8.- ja 9.-luokkalaiset kokevat alakoululaisia vahvemmin, että luokan tai ryhmän ilmapiiri tukee mielipiteen ilmaisua. Yläkoulussa pojat kokivat näin tyttöjä vahvemmin. Savonlinnan 8.- ja 9.-luokkalaisista tytöistä 65,2 % koki luokan ilmapiirin tukevan mielipiteen ilmaisua vuonna 2021. Tulos oli laskenut hieman yli kymmenen prosenttiyksikköä vuonna 2019 tehdystä kyselystä. Poikien tuloksessa ei ollut suurta muutosta aiempaan. Pojista 87,7 % koki ilmapiirin tukevan mielipiteen ilmaisua vuonna 2021. Molempien ryhmien kohdalla tulokset ja vastausten kehitys mukaili samaa linjaa koko maan tulosten kanssa.

Alakoululaisista noin 70 % kokee koko luokan oppilaiden viihtyvän usein yhdessä. Tätä päätelmää tuki niin koko maan kuin myös Savonlinnan alueen 4.- ja 5.-luokkalaisten vastaukset. Tuloksissa ei ole suuria eroja myöskään poikien ja tyttöjen välillä. Sama linja näkyi, kun kysyttiin, miten tulet toimeen koulukavereiden kanssa: 4.- ja 5.-luokkalaisten poikien ja tyttöjen vastausten välillä ei ollut eroa juuri lainkaan. Savonlinnan alueen lapsista 87,7 % koki tulleetensa hyvin toimeen koulukavereiden kanssa. Koko maan tulos oli 82,6 %. Toki tässä kohtaa on syytä pohtia, koetaanko koulukavereiksi koko luokan oppilaat vai pelkästään itselle läheisimmät oppilaat. Savonlinnan 8.- ja 9.-luokkalaisista vuonna 2021 ryhmän tai luokan oppilaat viihtyivät hyvin yhdessä. Tyttöjen tulos oli 69,7 % ja poikien 88,8 %. Vastaukset seurasivat valtakunnan kokonaistuloksia ja kehityksessä ei ollut nähtävissä suuria muutoksia vuosien varrella.

Savonlinnalaisista 4.- ja 5.-luokkalaisista tytöistä 54,3 % kokee, että opettajat ovat usein kiinnostuneita siitä mitä heille kuuluu. Kuvassa 3 näkyy, että poikien keskiarvo (36,2 %) oli selvästi tyttöjä matalampi. Koko maan osalta sekä tyttöjen, että poikien kokemukset opettajien kiinnostuksesta olivat nousseet 5 prosenttiyksikköä vuosien 2019–2021 välillä. Savonlinnassa oli poikien kohdalla tapahtunut saman verran laskua, kun taas tyttöjen kohdalla tulos oli pysynyt lähes samana.

Kuva 3. Kokenut opettajien olleen kiinnostuneita siitä, mitä oppilaalle kuuluu 2021.

Savonlinnan alueen 8. ja 9. luokan oppilaiden kokemus opettajien kiinnostuksesta siitä, mitä oppilaalle kuuluu, on lisääntynyt. Viimeisimmässä kyselyssä täysin samaa mieltä tai samaa mieltä siitä, että opettajat ovat kiinnostuneita mitä oppilaille kuuluu, vastasi Savonlinnan 8. ja 9. luokan tytöistä 70,1 % ja pojista 76,2 % (kuva 3). Savonlinnan alueen 8. ja 9. luokkien oppilaista vuonna 2010–2011 58,9 % koki, etteivät opettajat olleet kiinnostuneita oppilaan kuulumisista. Viimeisimmässä kyselyssä vastaava luku oli 26,8 %. Tytöt kokivat poikia vähemmän, että opettajat olisivat kiinnostuneita, mitä heille kuuluu. Valtakunnallinen keskiarvo viimeisen kyselyn mukaan oli 35,5 %.

Savonlinnan 4.- ja 5.-luokkalaisista tytöistä 91,7 % ja pojista 77,4 % koki tulevansa hyvin toimeen opettajan kanssa. Tyttöjen kohdalla ei ollut suurta muutosta edelliseen kyselyyn, mutta poikien kohdalla laskua oli 6,8 prosenttiyksikköä. Koko maan kohdalla tyttöjen keskiarvo vuonna 2021 oli 86,8 % ja poikien 76,1 %. Koko maan kohdalla muutokset olivat vähäiset. Poikien tuloksissa on nähtävissä vähäistä nousua. Yläkoulun kohdalla oppilaiden ja opettajien yhteistyötä oli kysytty laajemmin esimerkiksi oikeudenmukaisuuden ja opettajan odotusten kautta.

Koko maan 8.- ja 9.-luokkalaisista 22,7 % koki, etteivät opettajat kohtele oppilaita oikeudenmukaisesti. Savonlinnan kohdalla vastaava luku vuonna 2021 oli

19,9 %. Tyttöjen ja poikien tulosten välillä ei ollut merkittävästi eroa. Vuonna 2010–2011 vastaava luku Savonlinnassa oli 36,8 %, joten kehitys on ollut hyvään suuntaan. Savonlinnan 8.- ja 9.-luokkalaisista 23,6 % koki vuonna 2021, etteivät opettajat rohkaise tunnilla oman mielipiteen ilmaisuun. Tässä ei ollut tapahtunut muutosta viimeisten neljän vuoden aikana ja luku myötäili koko maan vastaavaa lukua ja kehitystä. Savonlinnan 8. ja 9. luokkien tytöistä 26,8 % ja pojista 33,0 % katsoi, että opettajat odottavat heiltä liikaa koulussa. Valtakunnallinen keskiarvo oli 35,3 % ja tulos on pysynyt lähes samana viimeiset kymmenen vuotta. Kouluterveyskyselyssä yläkoulun kohdalla tulokset olivat avattu negatiivisten vastausten kautta, ja tämä heijastui meidän tulosten yhteenvedossa. Tästä huolimatta tulokset ovat pysyneet lähes samoina tai parantuneet vuosien varrella.

Osallisuus, osallistuminen ja vaikutusmahdollisuudet koulussa

Savonlinnalaiset alakouluikäiset tytöt kokivat poikia enemmän olevansa tärkeä osa luokka- ja kouluyhteisöä. Vuoden 2021 kouluterveyskyselyn mukaan Savonlinnan 4.- ja 5.-luokkalaisista tytöistä 56,1 % ja pojista 49,4 % koki olevansa tärkeä osa luokkayhteisöä. Alakoulujen ensimmäisessä kouluterveyskyselyssä, vuonna 2017, pojat kokivat Savonlinnassa tyttöjä enemmän olevansa tärkeä osa luokkayhteisöä. Savonlinnalaisten poikien kohdalla muutokset ovat olleet tyttöjen ja koko maan poikien tuloksia jyrkempiä. Savonlinnalaisten poikien tuloksissa oli tapahtunut laskua neljässä vuodessa 14,2 prosenttiyksikköä. Savonlinnassa poikien tulos vuonna 2017 oli 63,6 %. Koko maan osalta tytöistä 57 % ja pojista 54,1 % koki vuonna 2021 olevansa tärkeä osa luokkayhteisöä. Molemmissa tuloksissa oli nähtävissä noin kymmenen prosenttiyksikön lasku vuoden 2017 tuloksiin verrattuna.

Sama kehityssuunta oli nähtävissä kouluyhteisöön kuuluvuudessa, jossa muutos on ollut vielä voimakkaampaa. Taulukko 2 osoittaa Savonlinnan 4.- ja 5.-luokkalaisten poikien tulosten muutoksen vuosien 2017 ja 2021 välillä. Savonlinnan 4.- ja 5.-luokkalaisista pojista 38,2 % koki olevansa tärkeä osa kouluyhteisöä vuonna 2021, kun vastaava luku vuonna 2017 oli 55,7 %.

Taulukko 2. Kokenut olevansa tärkeä osa kouluuyhteisöä 2017 ja 2021. Vertailussa 4.- ja 5.-luokkalaisten tulokset.

	2017	2021	Muutos %-yks.
Tytöt, koko maa	56,6 %	41,1 %	-15,5
Tytöt, Savonlinna	49,4 %	46,7 %	- 2,7
Pojat, koko maa	52,3 %	39,2 %	-13,1
Pojat, Savonlinna	55,7 %	38,2 %	-17,7

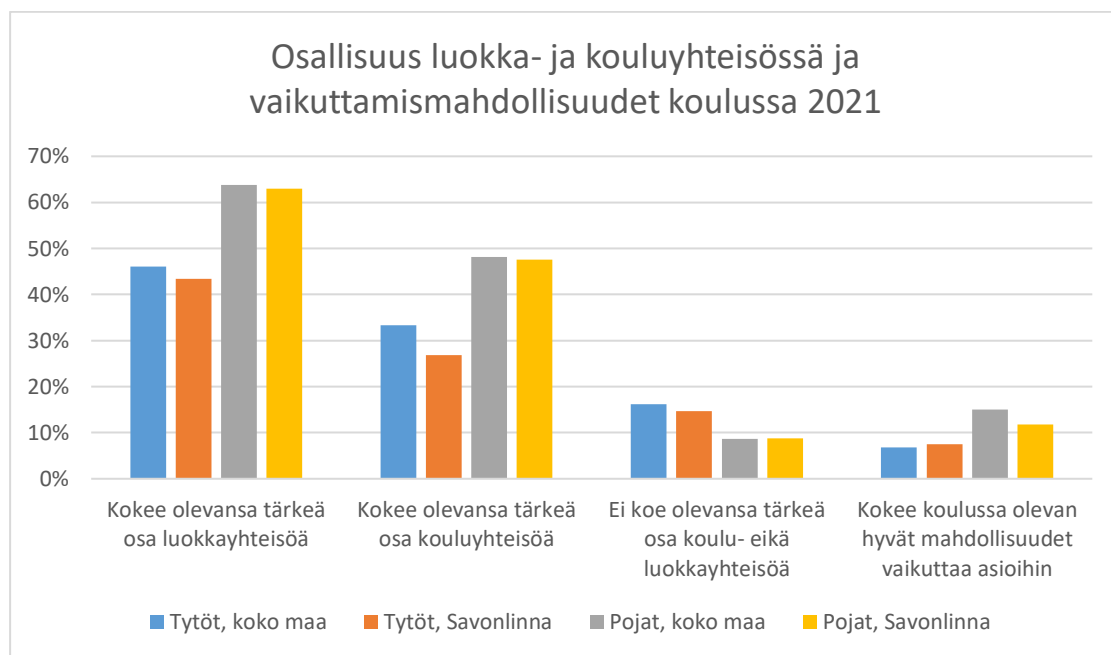
Savonlinnan 4.- ja 5.-luokkalaisten tytöt näyttävät olevan kouluuyhteisöön kuulumisen kohdalla poikkeus, koska heidän tuloksensa oli nähtävissä selvästi pienin muutos vuosien 2021 ja 2017 välillä. Muutosta voi selittää, että tytöistä alle 50 % koki olevansa tärkeä osa kouluuyhteisöä vuonna 2017, kun koko maan osalta tyttöjen tulos oli tuolloin 56,6 % (taulukko 2).

Savonlinnan 4.- ja 5.-luokkalaisten 2,8 % ei koe olevansa tärkeä osa luokka- ja kouluuyhteisöä. Tyttöjen ja poikien tulosten välillä ei ollut nähtävissä suurta eroa. Valtakunnallinen keskiarvo vuoden 2021 kyselyn mukaan oli 4,0 %. Valtakunnallisesti tulos on pysynyt samana viimeisen neljä vuotta, mutta Savonlinnassa tulos on puolittunut. Tämä osoittaisi, että yhä useampi lapsi koki kuuluvansa tärkeäksi osaksi joko luokka- tai kouluuyhteisöä, vaikka kuulumisen tunne olikin näiden molempien kohdalla laskusuuntainen.

Savonlinnan 4.- ja 5.-luokkalaisten 45,9 % koki päässeensä suunnittelemaan koulun asioita kuluvan luokan aikana. Tyttöjen ja poikien välillä ei ollut suurta eroa. Valtakunnallinen keskiarvo oli 44,7 %. Suunta niin Savonlinnassa kuin myös valtakunnallisesti oli laskeva.

Kuva 4 kertoo 8.–9.-luokkalaisten kokemuksesta luokka- ja kouluuyhteisöön kuulumisesta. Lisäksi kuvasta näkee, kuinka suuri osa nuorista kokee koulussa olevan hyvät mahdollisuudet asioihin vaikuttamiseen. Kouluterveyskyselyssä vaikutusmahdollisuuden mittaamisessa huomioitiin muun muassa mahdollisuus vaikuttaa oppituntien järjestelyyn, koulutyön, opiskelun, välituntien sekä taukojen suunnitteluun ja toteutukseen. Lisäksi huomioitiin mahdollisuus vaikuttaa koulun tai oppilaitoksen yhteisten sääntöjen laatimiseen, koulutilojen tai oppilaitoksen tilojen suunnitteluun tai siistimiseen, kouluruokailuun ja

koulun tai oppilaitoksen teemapäivien, juhlien, retkien ja leirikoulun järjestämi-
seen.

Kuva 4. Osallisuus luokka- ja kouluyhteisössä ja vaikuttamismahdollisuudet koulussa 2021. Vertailu 8.- ja 9.-luokkalaisten tuloksista.

Yläkouluissa pojat kokivat osallisuutta tyttöjä enemmän (kuva 4). Tulokset ovat samansuuntaiset Savonlinnan ja koko maan osalta. Savonlinnan poikien vastaukset mukailivat koko maan poikien tuloksia. Savonlinnan 8.- ja 9.-luokkalaisten tytöt eivät kokeneet olleensa tärkeä osa kouluyhteisöä yhtä voimakkaasti, mitä koko maan tyttöjen tulokset osoittavat. Vuonna 2021 Savonlinnan 8.- ja 9.-luokkalaisista tytöistä 26,8 % koki olevansa tärkeä osa kouluyhteisöä, kun koko maan tyttöjen tulos oli 33,3 %. Savonlinnan 8.- ja 9.-luokkalaisten tyttöjen tulos on laskenut 24,3 prosenttiyksikköä vuodesta 2017, mikä on lähes puolet enemmän koko maan tuloksiin verrattuna.

Kuvassa 4 näkyy, että tytöt kokivat poikia enemmän kuulumattomuutta luokka- ja kouluyhteisöön. Savonlinnan 8.- ja 9.-luokkalaisista tytöistä 14,7 % ja pojista 8,8, % koki kuulumattomuutta luokka- ja kouluyhteisöön. Koko maan tulokset ovat samansuuntaiset, eikä huomattavaa muutosta ole tapahtunut vuoden 2019 kyselyyn verrattuna.

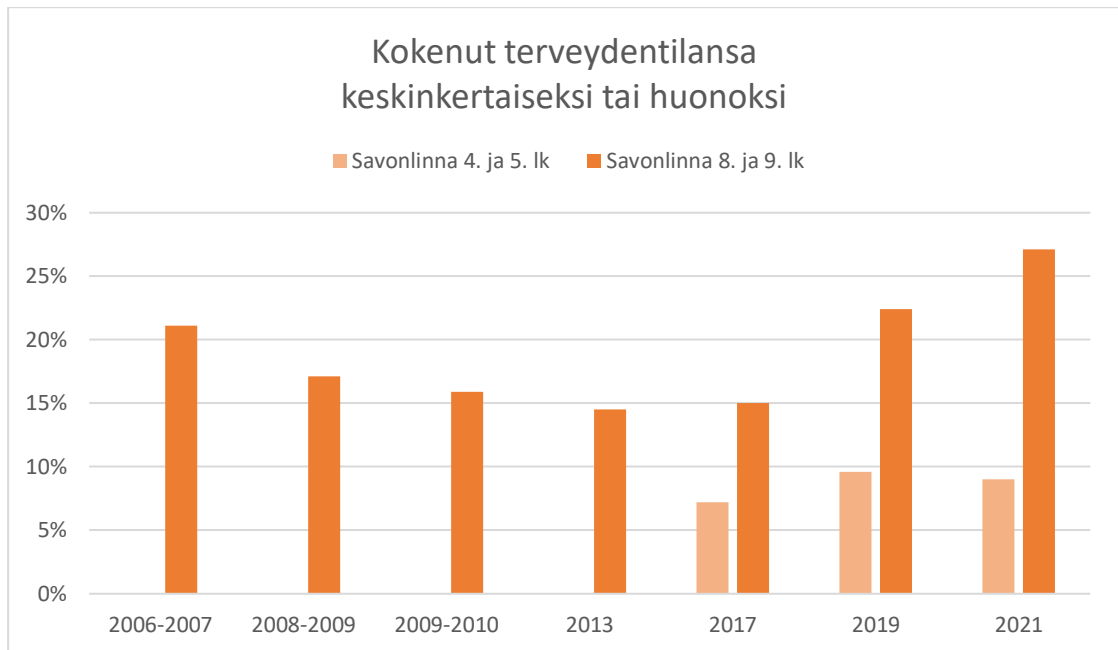
Yläkoulun puolella kokemus vaikutusmahdollisuudesta kouluasioihin oli selvästi alakoulujen tuloksia matalampi. Savonlinnan 8.- ja 9.-luokkalaisista tytöistä 7,5 % koki vuonna 2021 päässeensä vaikuttamaan koulun asioihin, pojista näin koki 11,8 %. Koko maan osalta tyttöjen tulos oli 6,8 % ja poikien 15 %. Tuloksissa ei ollut isoja eroja vuosien 2021 ja 2017 välillä.

6.2 Koettu terveys ja mielen hyvinvointi

Tässä osiossa tarkastelemme kouluterveyskyselyn tuloksia liittyen koettuun terveyteen ja mielen hyvinvointiin. Nostamme esille tutkimuksessa käytettyjä indikaattoreita, joiden koemme antavan hyvää vertailua ja pohdintaa, sekä olevan oleellisia tutkimuksemme aiheeseen liittyen.

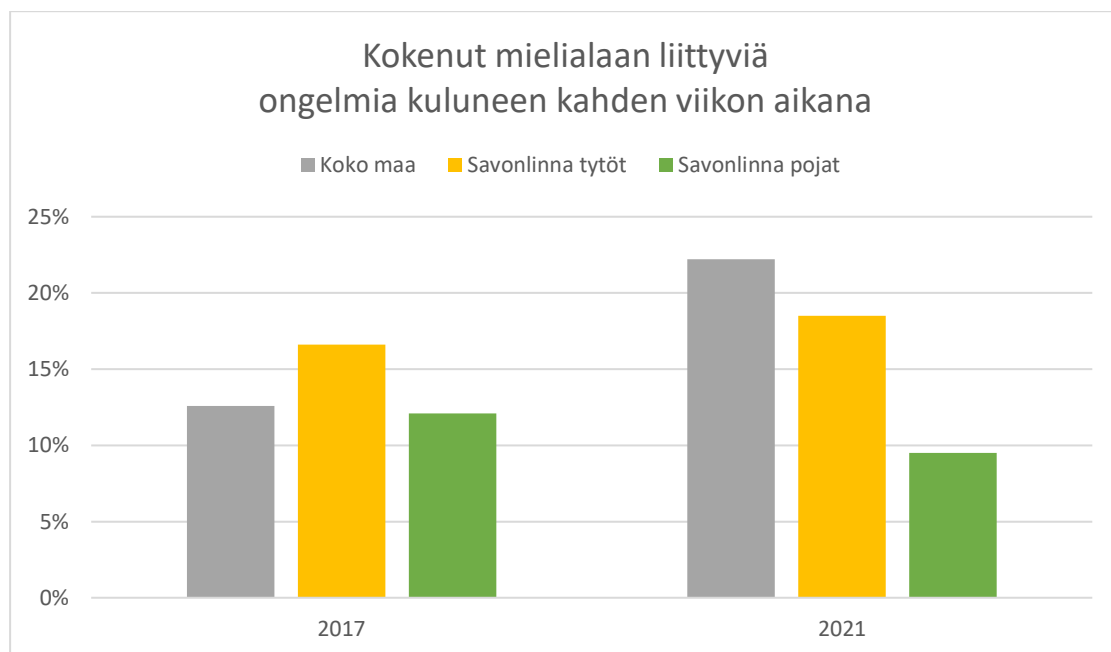
Tarkastelimme vastauksia kysymykseen: miten suuri osa vastausryhmäläisistä koki terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi? Savonlinnassa 4.- ja 5.-luokkalaiset pojat kokivat terveydentilansa hieman paremmaksi tyttöihin verrattuna. Vuonna 2021 tytöistä 10,4 % koki terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi ja pojilla vastaava luku oli 7,3 %. Tyttöillä kehityskaari vuodesta 2017 oli negatiivinen, sillä vuonna 2017 vastaava luku oli 6,9 %. Tyttöjen luku asettui kuitenkin lähelle valtakunnallista keskiarvoa (10,8 %).

Savonlinnassa 8. ja 9. luokan oppilaiden tuloksissa näkyi merkittävä ero verrattuna alakouluikäisten vastauksiin. Kuvassa 5 on vertailtu kyseisten ryhmien tuloksia. Tarkasteltaessa vuoden 2021 Savonlinnan 4. ja 5. luokkien ja 8. ja 9. luokkien tuloksia, alakoulu- ja yläkouluikäisten vastauksissa oli 16,7 prosenttiyksikön ero. Savonlinnan tulokset olivat ikäryhmissään samalla tasolla valtakunnallisten keskiarvojen kanssa. Koko maan 4.- ja 5.-luokkalaisista 10,8 % koki terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, vastaava tulos 8.- ja 9.-luokkalaisilla oli 25,7 %. Ero ala- ja yläkouluikäisten tuloksissa oli näkyvillä koko maassa. Vuosien 2006 ja 2013 välillä kehityssuunta on ollut positiivinen. Vuosien 2013–2017 välillä tuloksissa ei tapahtunut suurta muutosta, mutta tulokset kertoivat, että terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi kokevia oppilaita oli vuosien 2017-2021 kasvavassa määrin enemmän.

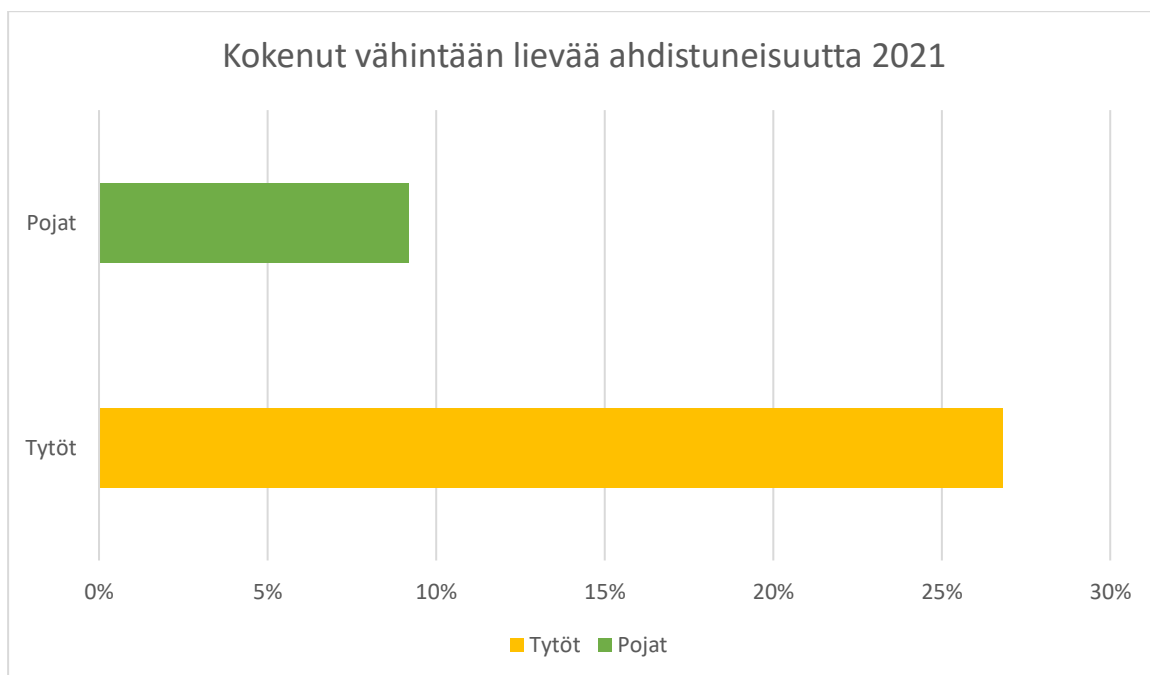
Kuva 5. Kokenut terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi. Savonlinnan tulosten vertailua.

Tytöt kokivat mielialansa heikommaksi kuin pojat (kuva 6). Kouluterveyskyselyssä kysyttiin, kuinka suurella osalla vastausryhmäläisistä on ollut mielialaan liittyviä ongelmia kuluneen kahden viikon aikana. Vuonna 2021 Savonlinnassa 4.- ja 5-luokkalaisten tyttöjen ja poikien mielialaan liittyvien ongelmien tuloksissa näkyi selkeä ero. Siinä, missä poikien mielialaan liittyvät ongelmat näyttäytyivät vähentyneen, oli tyttöjen mielialaongelmat lisääntyneet. Savonlinnalaisten tyttöjen ja poikien tulosten keskiarvo oli 14 % ja valtakunnallinen 22,2 %. Kuvassa 6 vertaillaan Savonlinnalaisten 4.- ja 5.-luokkalaisten tyttöjen ja poikien tuloksia sekä on nostettu näkyville valtakunnallinen keskiarvo. Tässä vertailuna oli ainoastaan alakouluikäiset, koska yläkouluikäisille kysymykset oli asetettu kouluterveyskyselyssä eri tavalla.

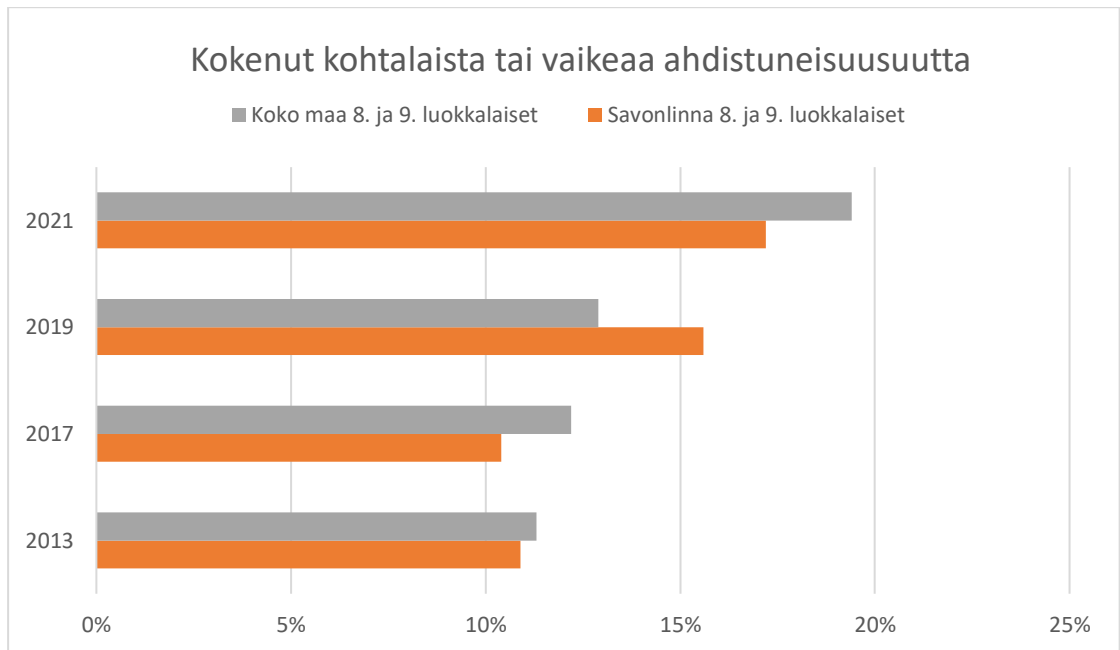
Kuva 6. Kokenut mielialaan liittyviä ongelmia kuluneen kahden viikon aikana 2017 ja 2021. Vertailu 4.- ja 5.-luokkalaisten tuloksista.

Kuvassa 6 on nähtävissä valtakunnallinen trendi, jossa kehityskaari vuosien välillä on selkeässä negatiivisessa kasvuvauhdissa. Uutena aiheena vuoden 2021 kouluterveyskyselyssä on ollut selvittää, kuinka suuri osa 4.- ja 5.-luokkalaista oli kokenut vähintään lievää ahdistusoireilua. Savonlinnassa 4.- ja 5.-luokkalaisten tytöt olivat kokeneet vuonna 2021 huomattavasti enemmän ahdistusoireilua kuin pojat. Kuvassa 7 on nostettu näkyville tyttöjen ja poikien tulokset, joiden välillä oli 17,9 prosenttiyksikön ero. Tyttöjen luku asettui kuitenkin hyvin lähelle valtakunnallista keskiarvoa (24,8 %). Savonlinnan keskiarvo (17,9 %), oli matalampi verrattuna valtakunnalliseen keskiarvoon. Kyseiseltä ryhmältä kysyttiin vuonna 2021 ensimmäistä kertaa ahdistusoireilusta, joten vertailua aikaisempiin vuosiin ei voitu tehdä. Kuvassa 7 vertailemme Savonlinnan 4.- ja 5.-luokkalaisten poikien ja tyttöjen tuloksia koetusta ahdistuneisuudesta.

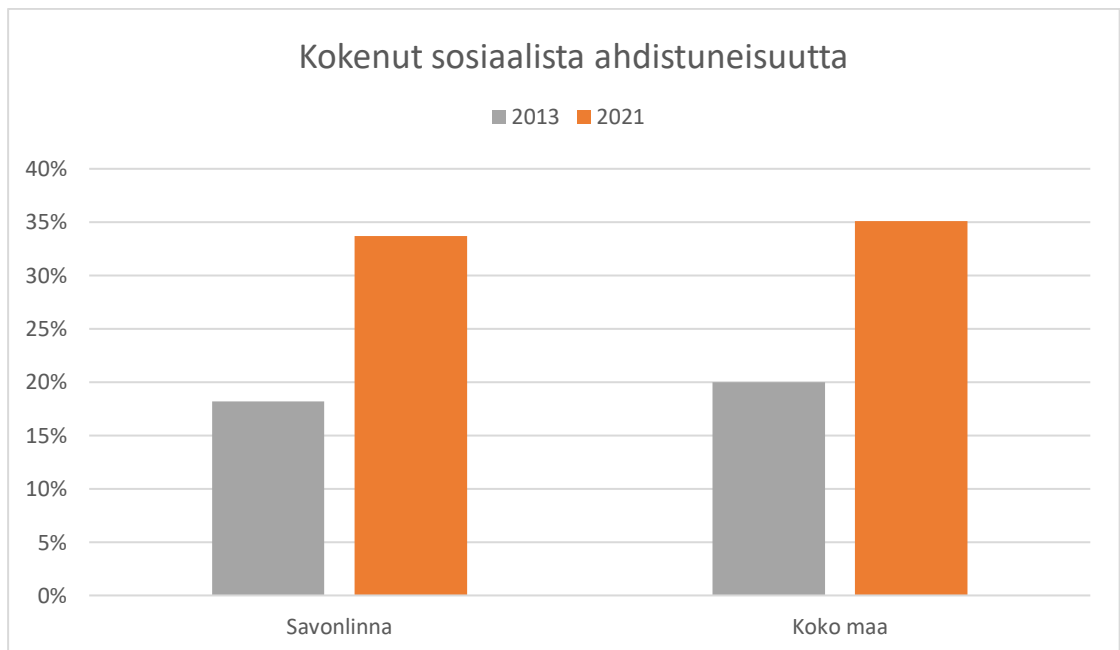
Kuva 7. Kokenut vähintään lievää ahdistuneisuutta 2021. Vertailu Savonlinnan 4.- ja 5.-luokkalaisten tuloksista.

Perusopetuksen 8.- ja 9.-luokkalaisilta kysyttiin, olivatko he kokeneet kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta (kuva 8). Yläkouluikäisten vastauksissa näkyi vuosien aikana kohtalaisen ja vaikean ahdistuneisuuden lisääntyminen. Savonlinnan ja valtakunnallisen tulosten vertailussa näkyi, että ahdistuneisuus on ollut tasaisessa kasvussa koko maassa tehden jyrkemmän nousun vuonna 2021. Savonlinnassa 8. ja 9. luokan oppilaista 17,2 % oli kokenut vuonna 2021 kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta. Valtakunnallinen keskiarvo oli 19,4 %. Kuvassa 8 on vertailtu Savonlinnan 8.- ja 9.-luokkalaisten ahdistuneisuutta valtakunnalliseen keskiarvoon ja tulosten kehitystä vuodesta 2013 vuoteen 2021.

Kuva 8. Kokenut kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta. Vertailu 8.- ja 9.-luokkalaisten tuloksista.

Seuraavassa kuvassa 9 olemme nostaneet vertailuun Savonlinnan ja koko maan tulokset. Kuinka suuri prosentti Savonlinalaisista 8.- ja 9.-luokkalaaisista koki sosiaalista ahdistuneisuutta verrattuna koko maan tyttöjen ja poikien tulosten keskiarvoon?

Kuva 9. Kokenut sosiaalista ahdistuneisuutta 2013 ja 2021. Vertailu 8.- ja 9.-luokkalaisten tuloksista.

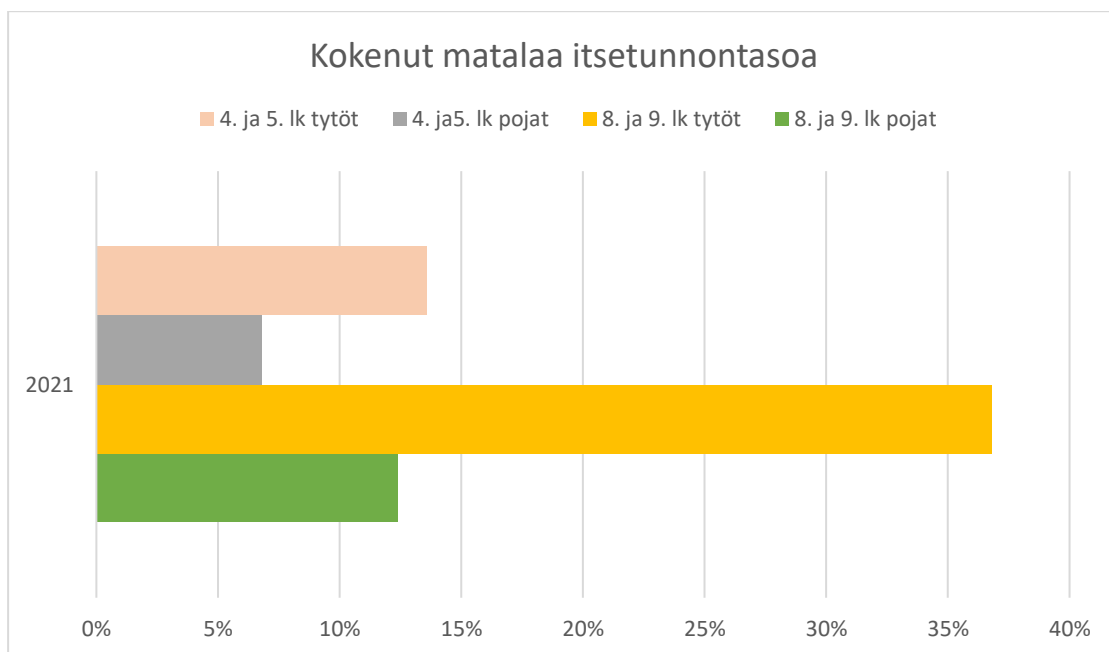
Savonlinnalaisilla 8.- ja 9.-luokkalaisilla nuorilla sosiaalinen ahdistuneisuus oli lisääntynyt (kuva 9). Vuonna 2021 kyseisiä nuorista 33,7 % oli kokenut sosiaalista ahdistuneisuutta, kun vastaava luku oli vuonna 2013 ollut 18,2 %. Kuvan tuloksissa näkyi valtakunnallinen trendi, sillä luku oli noussut samassa suhteessa koko maassa. Sosiaalinen ahdistuneisuus oli näkyvästi lisääntynyt.

Saanut tukea ja apua koulun aikuisilta mielialaan liittyviin asioihin

Savonlinnassa 8.- ja 9.-luokkalaiset olivat kokeneet saaneensa kouluissa aikuisilta apua mielialaan liittyviin asioihin. Tulokset näyttivät, että mielialaongelmat olivat lisääntyneet. Oppilaiden vastauksissa näkyi positiivista kehitystä tuen ja avun saannin suhteen koulun aikuisilta. Vuonna 2021 kyseisestä ryhmästä 90,9 % oli kokenut saaneensa tukea ja apua koulun aikuisilta mielialaan liittyviin asioihin, kun taas vuonna 2017 vastaava luku oli 80 %. Siinä, missä luku oli Savonlinnassa noususuuntainen, valtakunnallisesti luku oli pysynyt 2017–2021 lähes samana (81,6 %).

Matala itsetunnontaso

Matalan itsetunnon tasoa ei ole indikaattoreissa ollut aikaisempina vuosina, joten vertailua emme voineet vuosien osalta tehdä. Tässä kohdassa tarkastelimme Savonlinnan tulosta verrattuna valtakunnalliseen tulokseen sekä sitä, miten tyttöjen ja poikien vastaukset erosivat toisistaan. Halusimme nostaa seuraavassa kuvassa (10) näkyville Savonlinnan tyttöjen ja poikien vastaukset kaikissa vastausryhmissä, koska näkyvillä oli suuri ero sukupuolten välillä. Eriytyisesti tulosten ero näkyi 8.- ja 9.-luokkalaisten tyttöjen ja poikien välillä. Savonlinnassa 8.- ja 9.-luokkalaisista tytöistä 36,8 % koki matalaa itsetuntoa ja pojista 12,4 %. Savonlinnan tulokset olivat lähellä koko maan tuloksia. Myös valtakunnallisesti tyttöjen ja poikien tuloksissa oli nähtävillä vastaava ero kuin Savonlinnassa. Koko maan tuloksissa 8.- ja 9.-luokkalaisista tytöistä matalaa itsetuntoa koki 32,2 % ja pojista 11,1 %.

Kuva 10. Kokenut matalaa itsetunnontasoa. Savonlinnan vertailu alakoulu- ja yläkouluikäisten tuloksista 2021.

Alakouluikäisillä matalan itsetunnontasossa ei ollut yhtä huomattava ero kuin yläkouluikäisillä. Kuitenkin jo 4.- ja 5.-luokkalaistenkin tuloksissa oli näkyvillä sama huomio kuin 8.- ja 9.-luokkalaisten tuloksissa, että tytöt kokivat matalaa itsetunnon tasoa poikia enemmän.

6.3 Kouluruokailu

Ruokailutottumuksia oli käsitelty laajemmin yläkouluille suunnatussa kouluterveyskyselyssä. Aiemmin ilmaistujen rajausten puitteissa keskityimme kouluruokailuihin liittyviin osioihin.

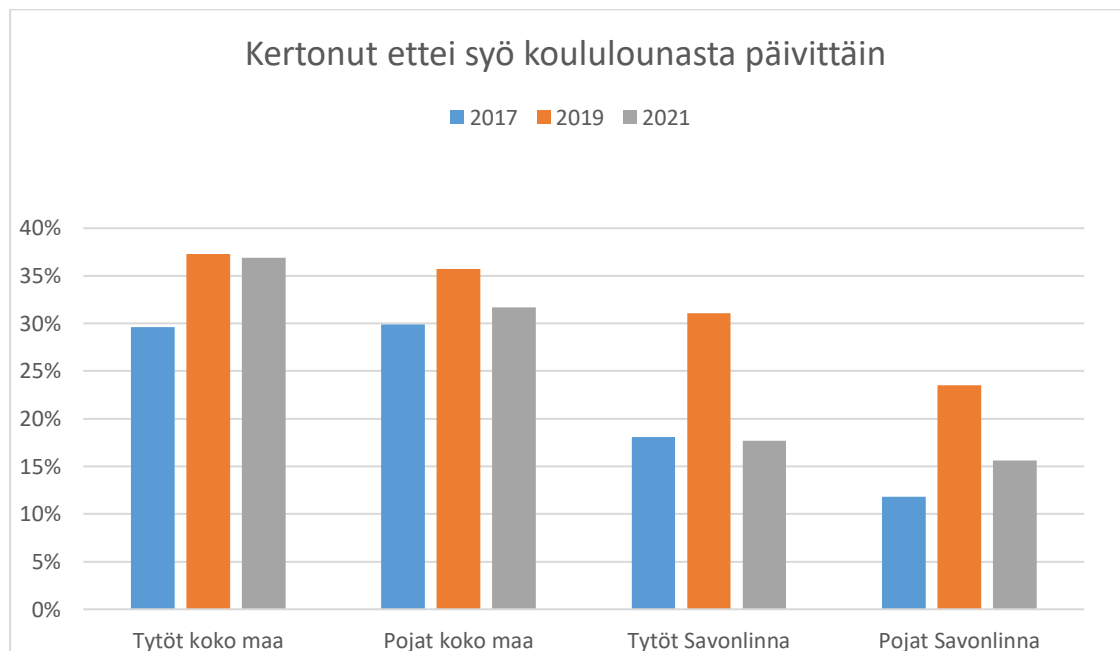
Koululounas

Koko maan alakoulujen tuloksissa, niin tyttöjen kuin poikien kohdalla, kaikki aterianosat kaikkina koulupäivinä syövien osuus oli viimeisen neljän vuoden aikana laskenut. Tytöistä kaikki aterianosat kaikkina koulupäivinä söi 10,5 % ja pojista 13,1 %, tyttöjen osalta laskua oli 5,5 prosenttiyksikköä ja poikien osalla 2,9 prosenttiyksikköä. Savonlinnan seudulla 4.- ja 5.-luokkalaisten tyttöjen vastaukset noudattivat samaa laskevaa kaavaa. Tytöistä kaikki aterianosat kaikkina päivinä söi vuoden 2021 kyselyn mukaan 16,3 %. Pojilla suunta oli poikkeava ja nousi neljän vuoden aikana 6,5 prosenttiyksikköä, viimeisin tulos

oli 20,5 %. Kyselyssä tarkennettiin aterianosiksi kuuluvan pääruoan, salaatin tai raasteen, maidon tai piimän ja leivän.

Savonlinnan alueen 8.- ja 9.-luokkalaisten kohdalla kouluruuan kaikki aterianosat kaikkina päivinä söi tytöistä 7,6 % ja pojista 17 %. Molempien tulosten kohdalla viimeisten neljän vuoden aikana suunta on ollut laskeva. Koko maan osuudet vuonna 2021 olivat hyvin samansuuntaiset: tyttöjen tulos oli 5,7 % ja poikien 14,4 %.

Yläkoulun terveystieteissä kysyttiin, kuinka moni nuorista ei syö koululounasta päivittäin. Koko maan kohdalla kehitys on ollut tasainen. Vuonna 2021 tytöistä 36,9 % ja pojista 31,7 % ilmoitti, ettei syö koululounasta päivittäin. Savonlinnan 8.- ja 9.-luokkalaisten kohdalla koululounaan väliin jättäminen oli vaihdellut vuosittain (kuva 11).

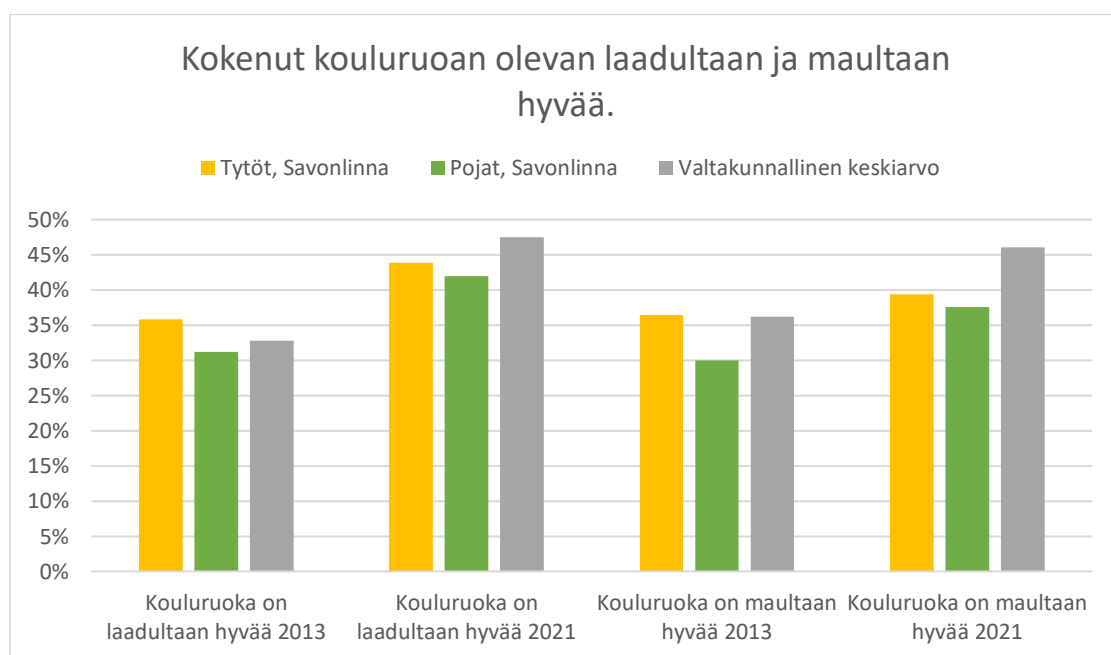

Kuva 11. Kertonut ettei syö koululounasta päivittäin. Vertailussa 8.- ja 9.-luokkalaisten vastaukset.

Savonlinnan 4.- ja 5.-luokkalaisten söivät koululounaalla pääruokaa kaikkina päivinä valtakunnallista keskiarvoa useammin. Koko maan kyselyyn vastanneista 4.- ja 5.-luokkalaisten 73 % kertoi syöneensä pääruokaa kaikkina koulupäivinä. Vuonna 2021 Savonlinnan kouluissa 4.- ja 5.-luokkalaisten tytöistä 78,4 % ja pojista 85,6 % söi pääruokaa kaikkina koulupäivinä. Savonlinnassa

tyttöjen tuloksissa oli neljässä vuodessa tapahtunut laskua alle kaksi prosenttiyksikköä. Poikien tuloksissa oli nähtävissä 9,2 prosenttiyksikön nousu. Vuonna 2021 koko maan 8.- ja 9.-luokkalaisista tytöistä 58,1 % ja pojista 71,2 % kertoi syövänsä pääruokaa kaikkina koulupäivinä. Savonlinnan yläkoulujen tytöistä 66,8 % ja pojista 79,7 % kertoi syövänsä pääruokaa kaikkina koulupäivinä. Pojista selvästi suurempi osa söi pääruokaa kaikkina koulupäivinä.

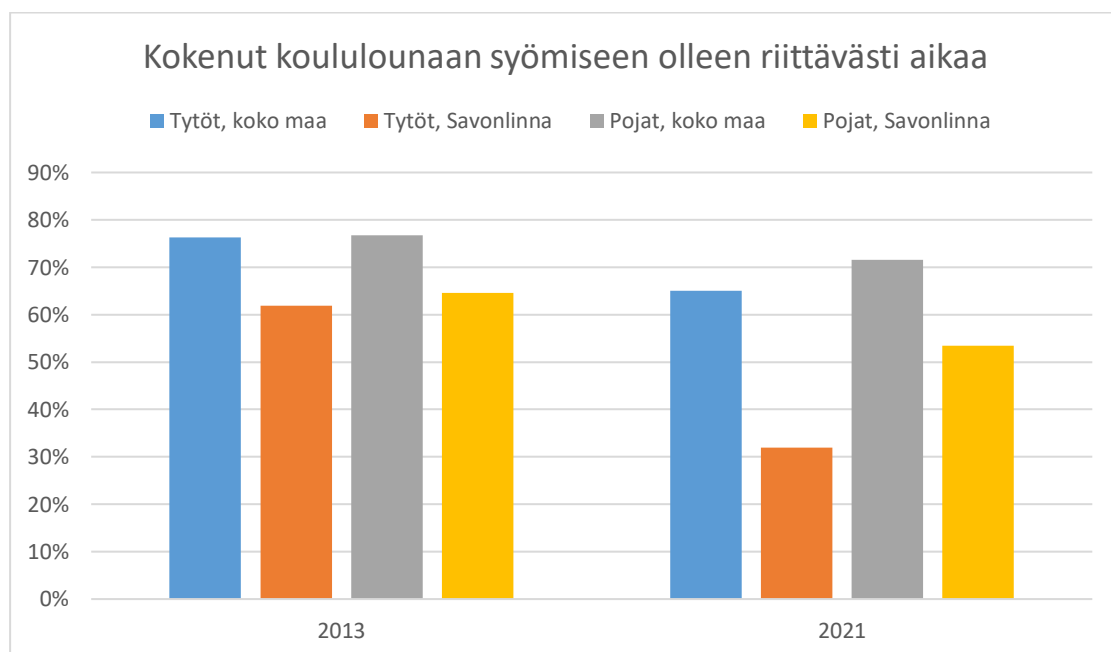
Kouluruuan laadussa on tapahtunut positiivista kehitystä vastaajien kokemusten valossa. Koko maan vastauksissa 8.- ja 9.-luokkalaisista yhä suurempi osa oli tyytyväisiä sekä kouluruoan laatuun että makuun. Savonlinnan tulokset, verrattuna, koko maan tuloksiin olivat selvästi alhaisemmat. Lisäksi pojat tuntuivat olevan tyttöjä kriittisempiä mitä tulee ruuan laatuun ja makuun, kuten kuva 12 osoittaa.

Kuva 12. Kokenut kouluruoan olevan laadultaan ja maultaan hyvää. Vertailussa 8. ja 9. luokkalaisten tulokset 2013 ja 2021.

Koko maan 8.- ja 9.-luokkalaisista suurin osa oli vastannut aikuisten syöväen nuorten kanssa samassa ruokasalissa. Vuonna 2021 koko maan tytöistä 90,6 % ja pojista 85,9 % kertoi aikuisten syöväen samassa ruokasalissa nuorten kanssa. Savonlinnan yläkouluikäisistä tytöistä 97,0 % ja pojista 92,8 % huomioi aikuisten läsnäolon ruokasalissa.

Koululounaan riittävyys koettiin Savonlinnan kouluissa parempana verrattuna koko maan tuloksiin. Savonlinalaista 8.- ja 9.-luokkalaisista tytöistä oli tätä mieltä viimeisen kouluterveyskyselyn mukaan 87,1 % ja pojista 81,9 %. Vastaavat osuudet koko maata koskien oli tytöillä 79,5 % ja pojilla 78,4 %. Nuorten vastauksissa näkyi myös, että suurin osa vastanneista katsoi koululounaan tarjottavan sopivaan aikaan. Viimeisimmän kouluterveyskyselyn mukaan koko maan 8.- ja 9.-luokkalaisista tytöistä 79,7 % ja Savonlinnan alueen tytöistä 74,2 % olivat sitä mieltä, että koululounas tarjotaan sopivaan aikaan. Pojista samaa mieltä oli koko maan osalta oli 81,9 % ja Savonlinnan kohdalla 80,1 %.

Kuva 13. Kokenut koululounaan syömiseen olleen riittävästi aikaa. Vertailussa 8.- ja 9.-luokkalaisten tulokset 2013 ja 2021.

Koululounaan syömiseen varattu aika koettiin Savonlinnan yläkouluissa tulosten perusteella selvästi riittämättömänä. Koko maan vastauksissa erityisesti tytöt kokivat kiireen lisääntyneen ruokailussa. Savonlinnan kohdalla oli nähtävissä selvästi suurempi muutos koko maan tuloksiin verrattuna (kuva 13).

6.4 Avunsaanti ja palvelut

Tarkastelimme kysymyksen tuloksia, jossa selvitettiin, miten oppilaat kokivat mahdollisuuden keskustella koulussa aikuisen kanssa mieltä painavista asi-

oista. Kehityskaari tämän aiheen kohdalla oli maltillinen ja alakouluikäisten tuloksissa oli nähtävissä positiivinen noste. Perusopetuksen 4.- ja 5.-luokkalaiset lapset kokivat niin Savonlinnassa kuin valtakunnallisestikin vuonna 2021 mahdollisuuden keskustella koulussa aikuisen kanssa paremmaksi kuin vuonna 2017. Savonlinnan tulokset tytöllä ja pojilla asettuivat tasaisesti valtakunnallisen keskiarvon lähelle. Vuonna 2021 Savonlinnan perusopetuksen 4.- ja 5.-luokkalaisista tytöistä 57,7 % koki mahdolliseksi keskustella koulussa aikuisen kanssa mieltä painavista asioita. Savonlinalaisista pojista 56,7 % koki samoin. Valtakunnallinen tulos kysymykseen oli 4.- ja 5.-luokkalaisilla 56 %. Katsottaessa Savonlinnan 8.- ja 9.-luokkalaisten tuloksia oli keskiarvo lievässä laskussa. Savonlinnan 8.- ja 9.-luokkalaisista tytöistä 39,2 % koki voivansa keskustella koulussa aikuisen kanssa mieltä painavista asioista ja pojilla vastaava luku oli 50,8 %. Savonlinna kulkee luvuissa rinnakkain kokomaan keskiarvon (44,4 %) kanssa.

Tuloksen voisi mieltää Savonlinnassa hyväksi, kun vertaillaan kokomaan keskiarvoon, mutta edelleen vuonna 2021 perusopetuksen 4.- ja 5.-luokkalaisista vain puolet ja 8.- ja 9.-luokkalaisista alle puolet kokivat mahdolliseksi keskustella koulussa aikuisen kanssa mieltä painavista asioita.

Kouluterveydenhoitajan palvelut

Verrattaessa vuosien 2017 ja 2021 Savonlinnan 4.- ja 5.-luokkalaisten tuloksia, kouluterveydenhoitajalla käynnit ovat vähentyneet. Vuonna 2021 käyntien määrä oli kyselyn mukaan vähentynyt 22,5 prosenttiyksikköä. Tyttöjen ja poikien välillä ei ollut tässä suurta eroa. Valtakunnalliseen tulokseen verrattuna Savonlinnan tulokset olivat samalla tasolla terveydenhoitajalla käyntien suhteen alakouluikäisillä. Savonlinalaisista 4.- ja 5.-luokkalaisista 57,1 % oli käynyt kouluterveydenhoitajalla vähintään kaksi kertaa vuonna 2021. Savonlinnan 8.- ja 9.-luokkalaisista 33,5 % oli käynyt terveydenhoitajalla muuten kuin terveystarkastuksessa vuonna 2021.

Koululääkärin palvelut

Savonlinnan perusopetuksen 8.- ja 9.-luokkalaisista 88,1 % oli kokenut saavansa tukea ja apua hyvinvointiinsa koululääkäriltä lukuvuoden 2021 aikana. Vastaava luku oli vuonna 2017 ollut 89,2 %. Näin ollen tuloksissa ei näkynyt vuosien aikana suurta muutosta. Valtakunnallinen tulos vuonna 2021 ko. kysymykseen oli 77,5 %. Tulosten perusteella näyttäisi siltä, että Savonlinnassa 8.- ja 9.-luokkalaiset kokivat saavansa hieman kokomaan keskiarvoa enemmän koululääkäriltä apua ja tukea hyvinvointiinsa.

Koulupsykologin palvelut

Savonlinnan perusopetuksen 8.- ja 9.-luokkalaisista 72,9 % oli kokenut saavansa tukea ja apua hyvinvointiinsa koulupsykologilta. Tuloksessa ei ollut juurikaan muutosta tapahtunut neljän vuoden aikana. Valtakunnallinen vastaava tulos vuonna 2021 oli 64,2 %. Savonlinnassa alakoulun puolella koulupsykologin palvelujen käyttö näyttäisi olleen huomattavasti vähäisempää kuin yläkoulun puolella. Savonlinnassa 4.- ja 5.-luokkalaisten koulupsykologikäynneissä oli tasaista kasvua. Huomioitavaa oli, että poikien käyntimäärät olivat suuremmassa kasvuvauhdissa kuin tyttöjen ja pojat näyttäisivät käyttäneen enemmän koulupsykologin palveluja. Savonlinnan 4.- ja 5.-luokkalaisten tyttöjen ja poikien tulosten keskiarvo (5,5 %) asettui lähelle valtakunnallista keskiarvoa (4,9 %).

Perusopetuksen 8.- ja 9.-luokkalaisilta kysyttiin myös, onko käynyt niin, että ei olisi saanut tukea ja apua hyvinvointiinsa koulupsykologilta lukuvuoden aikana, vaikka olisi tarvinnut. Savonlinnan tulos kysymykseen vuonna 2021 oli 27,1 %. Valtakunnallinen vastaava tulos oli 35,8 %.

Koulukuraattorin palvelut

Savonlinnassa näyttäisi oppilaiden olleen kuraattorin palveluihin hieman keskiarvoa tyytyväisempiä. Taulukossa 3 on tuotu näkyville, että vuonna 2021 perusopetuksen 8.- ja 9.-luokkalaisista oppilaista 81,2 % oli kokenut saaneensa tukea ja apua hyvinvointiinsa koulukuraattorilta. Valtakunnallinen vastaava tulos oli 70,3 %. Savonlinnassa 8.- ja 9.-luokkalaisista 18,8 % koki vuonna 2021,

ettei ole saanut tukea ja apua hyvinvointiin koulukuraattorilta lukuvuoden aikana, vaikka olisi tarvinnut. Valtakunnallinen vastaava luku oli 29,7 %.

Taulukko 3. Vertailu tuen ja avun saannista. Vuoden 2021 Savonlinnan ja kokomaan 8.- ja 9.-luokkalaisten tulokset.

2021	On saanut tukea ja apua	Ei ole saanut tukea ja apua
Savonlinna	81,2 %	18,8 %
Valtakunnallinen	70,3 %	29,7 %

Yläkoululaisista tytöt käyttivät koulukuraattorin palveluja selkeästi poikia enemmän (taulukko 4). Savonlinnan 8.- ja 9.-luokkalaisista 77,8 % koki, että koulukuraattorin vastaanotolle on helppo päästä.

Taulukko 4. On käyttänyt kuraattorin palveluita, Savonlinnan 8.- ja 9.-luokkalaiset.

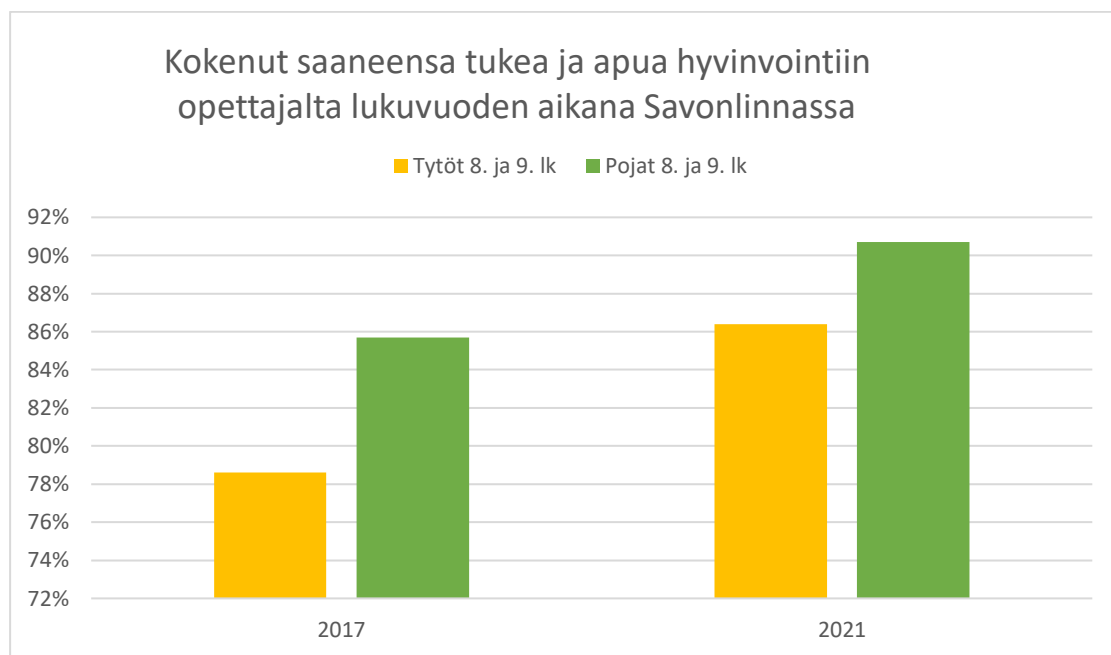
2021	Tytöt 8. ja 9. lk.	Pojat 8. ja 9. lk.
On käyttänyt kuraattorin palveluita	20,5 %	5,3 %

Savonlinnan perusopetuksen 4.- ja 5.-luokkalaisista oppilaista 15,8 % oli käyttänyt koulukuraattorin palveluja vuonna 2021. Vastaava tulos oli vuonna 2017 hieman alhaisempi (12,5 %). Valtakunnallinen keskiarvo 4.- ja 5.-luokkalaisista vuonna 2021 oli 14,2 %. Savonlinnan keskiarvo asettui lähelle koko maan tuloista.

Saanut tukea ja apua hyvinvointiin, oppimiseen ja koulunkäyntiin

Kuvassa 14 olemme nostaneet näkyviin, että kehitystä positiiviseen oli tapahtunut neljän vuoden aikana siinä, miten oppilaat olivat kokeneet saaneensa tukea ja apua hyvinvointiinsa opettajalta. Pojat kokivat saavansa tukea ja apua opettajalta enemmän, mutta myös tyttöjen tuloksissa oli tapahtunut hyvää kehitystä Savonlinnassa. Savonlinnan perusopetuksen 8.- ja 9.-luokkalaisista tytöistä 86,4 % koki saaneensa tukea ja apua hyvinvointiinsa opettajalta lukuvuoden aikana. Vastaava luku pojilla oli 90,7 %. Valtakunnallinen keskiarvo 8.-

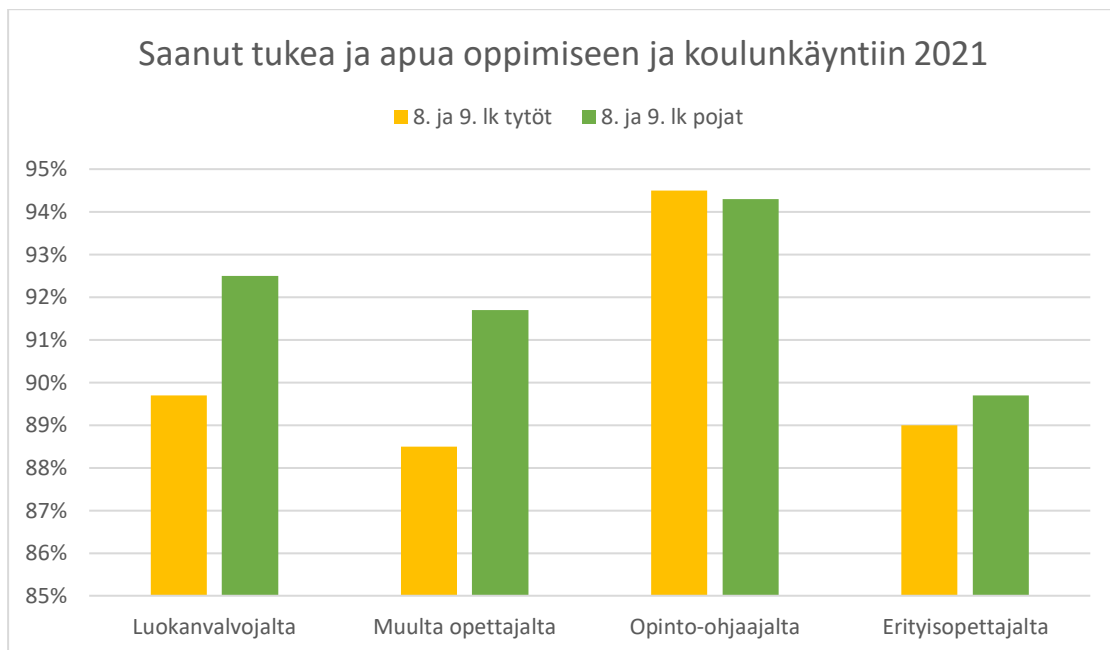
ja 9.-luokkalaisilla tytöillä oli 72,7 % ja pojilla 83,8 % vuonna 2021. Koko maan tuloksissa ei näkynyt suuria muutoksia neljän vuoden aikana.

Kuva 14. Kokenut saaneensa tukea ja apua hyvinvointiin opettajalta lukuvuoden aikana. Vertailussa Savonlinnan 8.- ja 9.-luokkalaisten tulokset.

Vuonna 2021 Savonlinnan 8.- ja 9.-luokkalaisista pojista 15,5 % ja tytöistä 13,6 % koki, ettei ole saanut tukea ja apua hyvinvointiin opettajalta lukuvuoden aikana, vaikka olisi tarvinnut.

Niin Savonlinnassa kuin valtakunnallisestikin 8. ja 9. luokan oppilaista yli 80 % oli kokenut saaneensa tukea ja apua oppimiseen ja koulunkäyntiin luokanvalvojalta, muulta opettajalta, opinto-ohjaajalta sekä erityisopettajalta (kuva 15). Vertailua ei voitu tehdä aikaisempien vuosien tuloksiin eikä alakouluikäisiin, koska ko. kysymykset olivat ensimmäistä kertaa vuoden 2021 kouluterveyskyselyssä ja tehty ainoastaan 8. ja 9. luokkien oppilaille sekä toisen asteen opiskelijoille.

Kuva 15. Saanut tukea ja apua oppimiseen ja koulunkäyntiin. Vertailussa Savonlinnan 8. ja 9. luokkalaisten tulokset.

Kuvassa 15 on koottuna kouluterveyskyselyn neljä eri osaa samaan, sillä kysymys oli muuten sama, mutta tuen ja avun tarjoaja oli eri. Tässä oli tarkoituksena vertailla, keneltä oppilaat kokivat saaneensa tukea ja apua oppimiseen ja koulunkäyntiin. Opinto-ohjaajan rooli tuenantajana korostuu, joskin muidenkin koulu yhteisön jäsenten tuki ja apu ovat merkityksellisiä.

Terveystarkastus toteutuu lapsella ja nuorella laadukkaasti

Kouluterveyskyselyssä kysyttiin, miten laadukkaaksi oppilaat kokivat koulun terveystarkastukset. Vuodesta 2017 vuoteen 2021 ei näkynyt merkittävää muutosta 4.- ja 5.-luokkalaisten tyttöjen vastauksissa, mutta saman ikäisten poikien vastauksissa näkyi tasaista nousua. Yläkouluikäisten vastauksissa, niin pojilla kuin tytöilläkin, näkyi laskua. Savonlinnalaisten 8.- ja 9.-luokkalaisten tyttöjen ja poikien tuloksissa oli lähes samanlainen ero jo vuodesta 2017. Vuonna 2021 Savonlinnan 8.- ja 9.-luokkalaisista pojista 69 % koki, että terveystarkastukset toteutuivat laadukkaasti. Vastaava luku tytöillä oli 59,8 %.

Vuonna 2021 Savonlinnan 4.- ja 5.-luokkalaisista 54,8 % koki terveystarkastuksen toteutuneen laadukkaasti. Vastaava luku oli valtakunnallisesti 52 %.

Savonlinnan 8.- ja 9.-luokkalaisista 58,6 % koki terveystarkastuksen toteutuneen laadukkaasti. Valtakunnallisesti vastaava luku oli 60,5 %. Näin ollen molemmissa ikäryhmissä keskiarvot asettuivat lähelle valtakunnallisia keskiarvoja.

Savonlinnassa 4.- ja 5.-luokkalaiset pojat uskalsivat kertoa rehellisesti asioistaan terveystarkastuksessa tyttöjä paremmin. Lukemat pysyttelivät tytöillä sekä pojilla yli 70 prosentissa. Vertailtaessa aikaisempiin vuosiin tyttöjen luku oli hieman laskenut vuodesta 2017, kun taas pojilla luku oli noussut. Vuonna 2021 Savonlinnan 4.- ja 5.-luokkalaisten tyttöjen ja poikien tulosten keskiarvo oli 76,8 %, joka asettui hyvin lähelle valtakunnallista keskiarvoa (77,3 %).

Vuonna 2021 Savonlinnassa ja koko maassa 8.- ja 9.-luokkalaisten lukemat olivat samalla tasolla, mutta huomioitavaa oli, että Savonlinnassa tyttöjen tulos oli laskusuuntainen sekä selkeästi matalampi kuin saman ikäisten poikien tulos. Valtakunnallinen keskiarvo ko. kysymykseen oli 72,5 % ja Savonlinnassa vastaava tulos oli 70,8 %. Taulukossa 5 on verrattu Savonlinnan tuloksia.

Taulukko 5. Uskaltaa kertoa rehellisesti asioista terveystarkastuksessa, Savonlinna 2021.

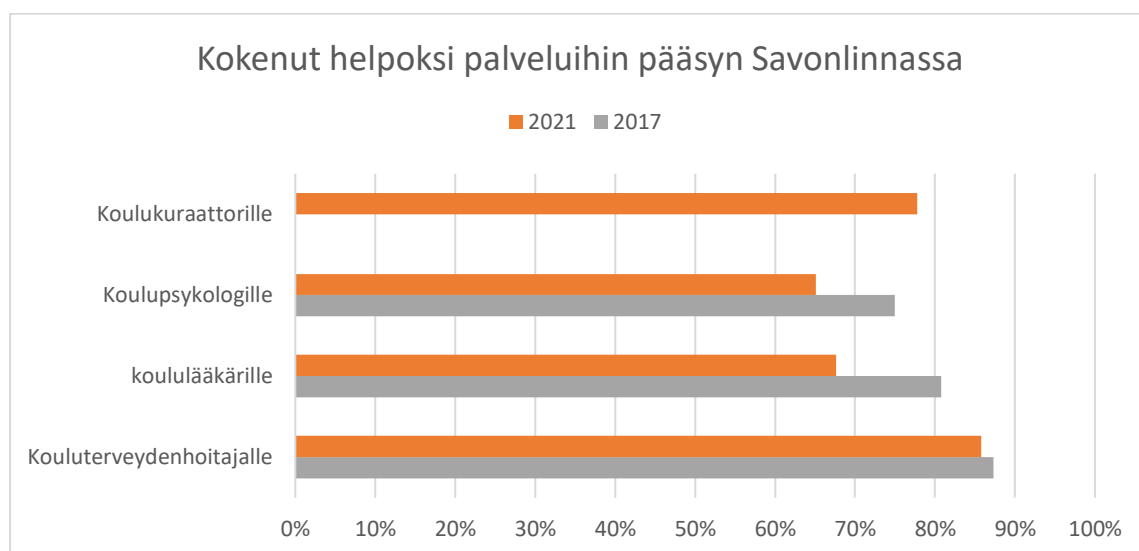
	Tytöt 4. ja 5. lk.	Pojat 4. ja 5. lk.	Tytöt 8. ja 9. lk.	Pojat 8. ja 9. lk.
Uskallan kertoa rehellisesti asioistani terveystarkastuksessa	70,4 %	83,6 %	61 %	82 %

Taulukko 5 osoittaa hyvin sen, että tyttöjen oli vaikeampi kertoa rehellisesti asioistaan terveystarkastuksessa kuin poikien. Alakouluikäisten tyttöjen ja poikien tuloksissa ei ollut yhtä suurta eroa kuin yläkouluikäisten tyttöjen ja poikien tulosten välillä.

Palveluiden saatavuus

Savonlinnassa ei näkynyt suuria eroja palveluihin pääsyn suhteen. Kehityskaari vuoden 2017 ja 2021 välillä oli maltillinen, mutta kehitys oli mennyt siihen suuntaan, että palveluihin pääsy oli vaikeutunut.

Kuvassa 16 on vertailtu Savonlinnan 8.- ja 9.-luokkalaisten tuloksia, jossa oppilaat olivat arvioineet, kuinka helposti kokivat pääsevänsä koulukuraattorille, koulupsykologille, koululääkärille ja kouluterveydenhoitajalle. Kuvassa (16) on nostettu näkyville vuosien 2017 ja 2021 välinen kehitys. Kouluterveydenhuollon palveluihin pääsyä ei kysytty alakoulu ikäisiltä.

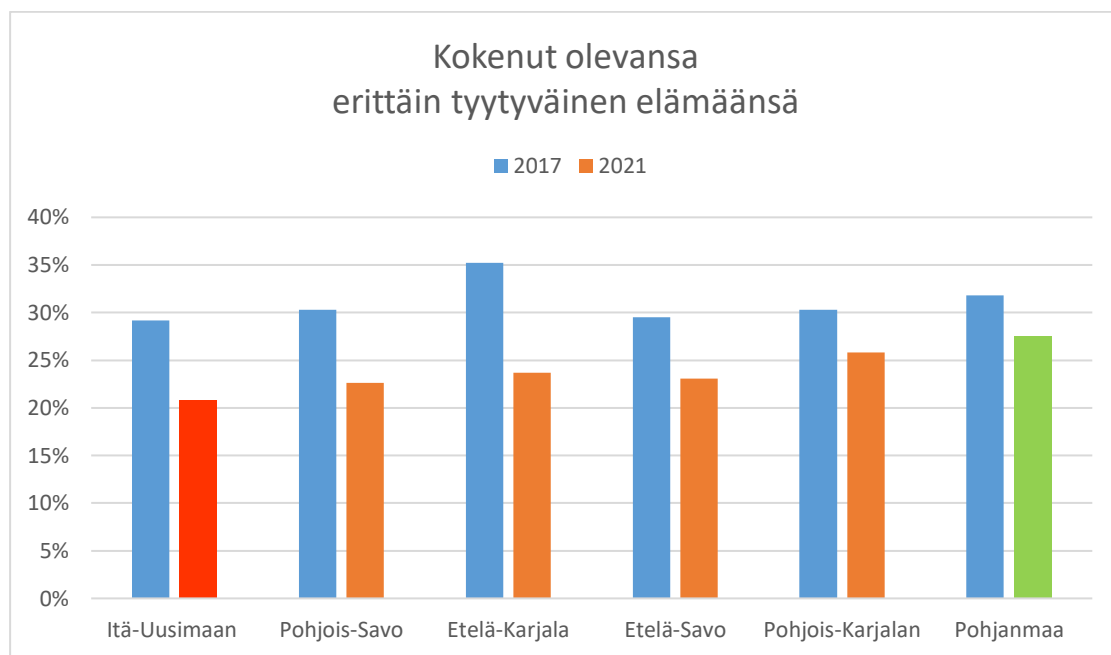
Kuva 16. Kokenut helpoksi palveluihin pääsyn Savonlinnassa. Vertailu 8.- ja 9.-luokkalaisten tuloksista.

Kuvassa 16 ei ole nähtävissä aikaisempien vuosien tuloksia siitä, kuinka moni koki helpoksi koulukuraattorille pääsyn Savonlinnassa, koska kysymystä ei esitetty Savonlinnassa ennen vuotta 2021. Toimme kuitenkin taulukkoon näkyville vuoden 2021 tuloksen, jota voi verrata muiden palveluiden saman vuoden tuloksiin.

6.5 Tyytyväisyys elämään

Teimme tässä kohdassa katsauksen aluevertailuun, miten Etelä-Savon nuoret sijoittuvat vertailtaessa tyytyväisyyttä elämäänsä. Tässä osiossa kysymys oli

tuottanut tietoa niiden 8.- ja 9.-luokkalaisten nuorten osuudesta, jotka olivat erittäin tyytyväisiä elämäänsä.

Kuva 17. Kokenut olevansa erittäin tyytyväinen elämäänsä. Vertailu hyvinvointialueiden 8.- ja 9.-luokkalaisten tuloksista.

Vuonna 2021 Itä-Uusimaalla oli vähiten 8.- ja 9.-luokkalaisia, jotka kokivat olevansa erittäin tyytyväisiä elämäänsä (kuva 17). Pohjanmaan hyvinvointialueella oli eniten erittäin tyytyväisiä elämäänsä olevia oppilaita. Etelä-Savon hyvinvointialue, johon Savonlinnakin kuuluu, sijoittui vertailuryhmässä samalle tasolle muiden ympärillä olevien hyvinvointialueiden kanssa. Vertailtaessa Etelä-Savon tuloksia vuosina 2017 ja 2021 oli nähtävissä elämään tyytyväisyyden laskua. Suomen kaikissa hyvinvointialueissa lukema oli ko. aikavälillä laskenut. Isoin muutos näkyi Etelä-Karjalassa, jossa vielä 2017 erittäin tyytyväisiä elämäänsä oli kohderyhmässä 35,2 % ja vuonna 2021 vastaava luku oli 23,7 %.

7 POHDINTA

7.1 Tulosten pohdinta

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli tutkia, millä tavalla lasten ja nuorten hyvinvointi on kehittynyt Savonlinnassa aikaisempiin vuosiin verrattuna. Tutkimuksen pohjana oli THL:n teettämät kouluterveyskyselyt peruskoulun 4.–5.- ja 8.–

9.-luokkalaisille. Tuotimme tietoa ja näkökulmia, joita Savonlinnan sivistystoimi voi mahdollisesti hyödyntää kouluhyvinvoinnin kehittämistyöhön. Kartoitimme hyvinvoinnin kehityksen suuntaa ja nostimme esille tuloksissa näkyviä muutoksia. Huomioimme vertailussa myös valtakunnalliset tulokset, ja teimme kuvia ja taulukoita tulosten tulkitsemisen tueksi. Nostimme esille, millaisia muutoksia tuloksissa näkyi vertailtavien vuosien yläkouluissa 2006–2021 ja alakouluissa 2017–2021 välillä. Aiheet, joita tarkastelimme, olivat koulunkäynti, koettu terveys ja mielenhyvinvointi, kouluruokailu, avunsaanti ja palvelut sekä tyytyväisyys elämään.

Kouluterveyskysely on erittäin laaja, joten vastausmateriaalia tutkittavana oli paljon. Pyrimme poimimaan työhömme aiheet, jotka tuottivat olennaista tietoa kouluhyvinvoinnin näkökulmaan. Osassa tuloksista ei noussut esille kehitystä suuntaan tai toiseen, mikä on kuitenkin tulos itsessään, ettei muutosta ole tapahtunut. Tutkimusta ja tulkintaa olisi helpottanut se, että kouluterveyskyselyn kysymysten asettelu olisi ollut eri ikäryhmissäkin sama sekä se, että kaikissa kysymyksissä olisi ollut pitkän aikavälin vertailua.

Koulunkäyntiin liittyvät tulokset olivat useassa kohdassa laskeneet vuosien 2006–2021 aikana. Lasku oli selvästi nähtävissä etenkin yläkoulun tyttöjen kohdalla. Alakouluissa tytöt pitivät poikia enemmän koulunkäynnistä ja kokivat enemmän kouluinnostusta. Yläkoululaisten tulokset olivat päinvastaiset. Yläkoulussa pojat kokivat kouluinnostusta ja pitivät koulunkäynnistä tyttöjä useammin. Yläkoulussa tytöt kokivat poikia enemmän koulu-uupumusta, uupumusasteista väsymystä, riittämättömyyden tunnetta ja merkityksettömyyttä. Savonlinnan 8.- ja 9.-luokkalaisista tytöistä joka viides koki koulu-uupumusta ja lähes joka kolmas riittämättömyyden tunnetta opiskelijana. Helakorpi ja Kivimäki (2021, 1) huomioivat myös yläkoulun tyttöjen olevan elämään vähemmän tyytyväisiä ja pitävän vähemmän koulunkäynnistä verrattuna samanikäisiin poikiin tai alakouluikäisiin.

Tutkimuksemme mukaan suuri positiivinen muutos oli tapahtunut yläkoulujen luokkarauhassa. Viimeisen kymmenen vuoden aikana tilanne oli parantunut, niin tyttöjen kuin myös poikien tulosten mukaan. Savonlinnan tuloksista nousi

selkeästi näkyville, että yläkoulussa kokemus työrauhasta oli positiivisesti kehittynyt, kun taas alakouluissa kokemus työrauhasta näkyi tuloksissa laskusuuntaisena vuoteen 2019 verrattuna. Koko maan tuloksien mukaan yläkouluissa koettiin luokkarauha alakouluja paremmaksi.

Alakouluikäisistä tytöistä lähes puolet kokivat, etteivät uskalla sanoa luokassa omaa mielipidettään. Yläkoulussa näyttäisi tulosten perusteella olevan mielipiteen ilmaisua tukevampi ilmapiiri. Tulosten perusteella näytti, että kaikissa ikäluokissa pojat uskaltavat ilmaista mielipiteitään tyttöjä rohkeammin. Mielipiteen ilmaiseminen ja uskallus olla oma itsensä ovat hyvinvoinnin keskeisimpiä elementtejä. Jo Allardt (1976, 46) nosti esille, että itsensä toteuttaminen ja sen tukeminen on yksi tärkeä osa hyvinvointia.

Kokemus siitä, että opettajat olivat kiinnostuneita lasten ja nuorten kuulumisista, oli nousussa. Näissäkin tuloksissa näkyi ero alakoululaisten ja yläkoululaisten välillä. Alakouluikäiset tytöt kokivat poikia enemmän, että opettajat olivat kiinnostuneita heidän asioistaan. Yläkouluikäisistä puolestaan pojat kokivat näin tyttöjä enemmän. Yläkouluikäisten kokemus opettajien oikeudenmukaisuudesta oli kohentunut kymmenessä vuodessa. Manninen (2018, 53) on tuonut esille, että opettajien ja oppilaiden väliset suhteet ovat merkittävä tekijä kouluhyvinvoinnin kannalta. Opettajan ja oppilaan välinen vuorovaikutus vaikuttaa esimerkiksi koulussa viihtymiseen ja kouluun kiinnittymiseen. Suomessa opettajien ja oppilaiden suhde on muuttunut myönteisempään suuntaan.

Savonlinnassa opintojen merkityksen väheneminen oli kasvanut ja jyrkin nousu tässä oli tyttöjen kohdalla. Sama ilmiö näkyi myös koko maan tuloksissa. Fernström ym. (2021, 130) toteavat, että koulun tulisi mahdollistaa vuorovaikutuksellinen osallisuus ja toimijuus, jotka mahdollistaisivat kaikkien kuokistuksen ja nähdäksi tulemisen. Tulkitsimme tuloksista niin, että osallisuuden ja osallistumisen kokemukset olivat kouluissa laskusuunnassa. Luokkayhteisöön kuuluminen oli näkyvästi vahvempaa, kuin kouluyhteisöön kuuluminen. Alakouluikäisistä noin puolet kokivat kuuluvansa luokkayhteisöön, mutta kouluyhteisöön koki kuuluvansa selvästi pienempi osa. Savonlinnan 4.- ja 5.-luokkalaisten poikien kokemus kouluyhteisöön kuulumisesta oli laskenut noin

18 prosenttiyksikköä neljässä vuodessa. Savonlinnan 8.- ja 9.-luokkalaisten tyttöjen kohdalla lasku kouluyhteisöön kuulumisessa oli noin 24 prosenttiyksikköä neljän viime vuoden aikana. Merikukka ym. (2019, 405) toteavat sosiaalisen osallisuuden näyttäytyvän yhteisöllisyyden, jäsenyyden ja joukkoon kuulumisen tunteena. Positiiviset vuorovaikutussuhteet ja tunnetilat ovat keskeisiä tekijöitä sosiaalisessa osallisuudessa. Kouluissa tulisi mielestämme entistä enemmän vahvistaa ja rakentaa osallisuutta, esimerkiksi luokkarajat ylittävillä tapahtumilla ja toiminnoilla.

Mahdollisuus vaikuttaa ja päästä suunnittelemaan koulun asioita kuluvan vuosiluokan aikana olivat kouluterveyskyselyssä mielestämme huomionarvoinen osio. Savonlinnan 4.- ja 5.-luokkalaisista hieman alle puolet kokivat päässeensä suunnittelemaan koulun asioita. Ero yläkoulun tuloksiin oli merkittävä. Yläkouluikäisten kokemus vaikutusmahdollisuudesta koulun asioihin oli selvästi alakoulujen tuloksia matalampi. Lasten ja nuorten vaikuttamismahdollisuus on lailla turvattu (Perusopetuslaki 47 a §) ja sen toteutumista tulisi mielestämme myös koulukohtaisesti seurata.

Koetun terveyden ja mielenhyvinvoinnin vastaustuloksissa tarkastelimme useampaa aihetta, jotka vaikuttavat suoraan kouluterveyteen. Katsottaessa oppilaiden vastaustuloksia siitä, kuinka moni koki terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, huomattiin merkittävä ero ala- ja yläkouluikäisten tuloksissa. Yläkouluikäisistä oppilaista melko moni (27 %) koki terveyden tilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi. Teimme tästä omia johtopäätöksiä ja pohdintaa, että tulos voisi johtua osin lapsuudessa merkittävien kehitystapahtumien ajoittumisesta juuri yläkouluikään, muun muassa murrosiän tuomat kehon ja mielen muutokset, identiteetin ja itsenäistymisen vaiheet. Pelkästään murrosiällä ja kehitysvaiheella asia ei varmastikaan selity, sillä koettu terveydentila on selkeästi vaihdellut vuosien aikana. Vuosien 2006 ja 2013 välillä kehitysuunta oli positiivinen ja tuloksissa näkyi, että nuoret alkavat voimaan paremmin. Tulokset pysyttelivät samalla tasolla vuoteen 2017, mutta jo 2019 vuoden tuloksissa tapahtui muutos koetun terveydentilan huononemiseen ja kehitysuunta oli negatiivinen. Alakouluikäisillä ei vastaavaa muutosta näkynyt. Tässä kohtaa onkin hyvä pohtia, miten paljon yleisesti esimerkiksi maailman tilanne vaikuttaa yläkouluikäisiin ja heidän koettuun terveyteensä vai onko

kyse heikoista resursseista tai tarpeiden lisääntymisestä. Olisi hyvä tarkastella, mitä asioita tehtiin toisin vuosina, jolloin kehityskaari oli positiiviseen ja löytyisikö sieltä vastauksia kääntämään suunnan takaisin parempaan.

Siinä, missä poikien mielialaan liittyvät ongelmat näyttivät vähentyneen, oli tyttöjen mielialaongelmat lisääntyneet. Pohdimme, onko näin, vai eikö poikien mielialaongelmat näy tuloksissa luotettavasti. Pohdimme, kiinnitetäänkö poikien oireiluun enemmän huomiota, jolloin tyttöjen pahoinvointi ja mielialaongelmat kasaantuvat kaikessa hiljaisuudessa ja nousevat esille helpommin kouluterveyskyselyn kautta. Mielialaan liittyviin ongelmiin voi vaikuttaa tuloksista esiin noussut huomio, että tytöt kokevat matalaa itsetunnon tasoa poikia enemmän. Lisäksi kouluterveyskyselyssä tulokset osoittivat, etteivät tytöt uskalla kertoa ongelmistaan yhtä rehellisesti kuin pojat ja se voi vaikuttaa ongelmien havainnointiin.

Sosiaalinen ahdistuneisuus oli näkyvästi lisääntynyt. Luku oli noussut vuodesta 2013 noin 16 prosenttiyksikköä, joka kuulostaa huolestuttavalta kehitystrendiltä. Kehityssuunta ei ollut pelkästään Savonlinnassa oleva haaste, vaan sama ilmiö näkyi myös valtakunnallisissa tuloksissa. Tästä tuloksesta pohdintaamme nousi koronan (covid -19) tuomat muutokset, kuten eristäytyminen ja etäopetus, jotka ovat voineet olla yhtenä tekijänä sosiaalisen ahdistuneisuuden lisääntymisessä. Pitkällä aikavälillä arvelemme, että sosiaalisuuden painottuminen verkkoon ja mediaan voivat olla vaikuttava tekijä, koska kasvotusten tapahtuvat sosiaaliset kanssakäymiset vähentyvät ja totutaan vuorovaikutuksen malliin, jossa keskustellaan ilman ääntä ja kasvoja. Pohdimme, että lapset ottavat sosiaaliin tilanteisiin mallia aikuisilta ja usein samat asiat, jotka ahdistavat aikuisia, ahdistavat myös lapsia. Sosiaalisten tilanteiden pelkoa esiintyy useammin ihmisillä, joiden lähisuvussa esiintyy samanlaisia pelkoja. Usein syynä on vanhemmilta opitut mallit, jolloin lapsi poimii pelkoja kasvuympäristöstään ja alkavat kokea samanlaiset tilanteet uhkaaviksi kuin heidän läheisensä. (Mielenterveystalo s.a.)

Pohdimme, osaako peruskouluikäinen, varsinkaan alakouluikäinen arvioida, mikä on laadukasta terveystalveta. Mietimme, että kysymyksen muotoilu olisi kenties järkevämpää olla tarkennetumpi tai vaihtoehtoisesti kysymyksen

olisi voinut avata, millaisin tavoin sitä laatua arvioidaan. Teimme huomion, että poikien käyntimäärät koulupsykologilla ovat suuremmassa kasvuvauhdissa tyttöihin verrattuna ja pojat näyttäisivät käyttävän enemmän koulupsykologin palveluita.

7.2 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Kouluterveyskyselyyn on käytetty paljon resursseja ja sen jatkokäytöllä on hyötyä sekä näiden arkistoitujen aineistojen eettiset kysymykset ovat jo selvitetty ennen jatkokäyttöä (Tietoarkisto s.a.).

Olemme tehneet aineistoon rajauksia sen suhteen mitä teemoja otimme opinnäytetyöhömme mukaan ja mitä rajasimme pois. Olemme ilmaisseet nämä rajaukset raportissamme avoimesti ja perustellusti. Lisäksi olemme noudattaneet raportoinnissa tutkimuseettisiä ohjeita.

Aluksi ajattelimme jättää tyttöjen ja poikien tutkimusvastausten erottelun pois, koska emme kokeneet sen tuovan tutkimukseemme relevanttia lisäarvoa sekä huomioimme sukupuolten tasa-arvon edistämisen tärkeyden. Päätimme kuitenkin nostaa työssämme esille, mikäli poikien ja tyttöjen tuloksissa on merkittäviä eroja, joilla on vaikutusta tutkimuksemme tuloksiin.

Pyrimme valitsemaan lähteiksi artikkeleita, jotka ovat vertaisarvioitu, joka on yksi tieteellisen kirjoittamisen kriteereistä. Aineistomme luotettavuuteen voi Helakorven ja Kivimäen (2021, 4) mukaan vaikuttaa viimeisimmän kouluterveyskyselyn aikana vallinnut poikkeustila, joka johtui pandemiasta (covid -19) ja vaikutti lapsien ja nuorten koulunkäyntiin. Pandemian (covid -19) aikana esimerkiksi osa lapsista ja nuorista kävivät etäkoulua. Lisäksi vuoden 2021 kouluterveyskysely toteutettiin normaalia pidemmällä aikavälillä.

7.3 Johtopäätökset ja kehitysidea

Mielestämme onnistuimme opinnäytetyössämme tuomaan monipuolisesti esille eri mittareita, joilla kouluhyvinvointia voidaan arvioida. Nostimme esille Savonlinnan tuloksia ja niistä nousseita päätelmiämme. Rajasimme aineistoa

selvästi koulunkäyntiä koskeviin osioihin opinnäytetyömme alussa. Tarkensimme rajausta vielä työn aikana, mutta tästä huolimatta aineiston määrä oli laaja ja osittain mielestämme hieman hajanainen. Aineistoa oli voinut rajata vieläkin täsmällisemmin keskittyen ainoastaan kahteen tai kolmeen aiheeseen.

Kouluhyvinvointi on laaja kokonaisuus, jonka jo opintojemme kautta, sekä koostamme teoriaviitekehityksen perusteella, tiedostimme. Opinnäytetyö kasvatti entisestään ymmärrystämme kouluhyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä ja nosti esille myös kouluhyvinvoinnin subjektiivisen kokemusmaailman. Opinnäytetyön aikana tutustuimme alan tutkimuksiin ja tuotimme yhteenvetoa ja mahdollisesti uutta tietoa Savonlinnan peruskouluikäisten kouluhyvinvointiin liittyen ja näin kehitimme osaltamme omaa ammattialaamme.

Savonlinnassa lasten ja nuorten kouluhyvinvointi tulokset kokonaisuutenaan kulkivat hyvin pitkälti lähellä valtakunnallisia tuloksia. Savonlinnan tilanne kouluhyvinvoinnin suhteen ei siis sinällään herättänyt mielestämme suuria huolenaiheita, mutta muutamia tärkeitä asioita oli, joihin olisi hyvä kiinnittää kouluissa erityistä huomiota.

Vuonna 2021 perusopetuksen 4.- ja 5.-luokkalaisista noin puolet ja 8.- ja 9.-luokkalaisista alle puolet, kokivat mahdollisuuden keskustella koulussa aikuisen kanssa mieltä painavista asioista hyväksi. Ajattelemmekin, että kouluissa olisi tärkeä kiinnittää huomiota entistä enemmän siihen, että ollaan kiinnostuneita, mitä oppilaalle kuuluu ja osataan ajoissa ohjata oppilas keskustelemaan mieltä painavista asioista. Mielestämme on tärkeää rohkaista lapsia ja nuoria oman mielipiteen ilmaisuun.

Tulokset ahdistuneisuuden kehityksestä olivat niin Savonlinnassa, kuin valtakunnallisestikin, olleet negatiiviset. Ahdistuneisuuden lisääntyminen ja vähentyneet keskustelumahdollisuudet kuulostavat asioilta, joihin tarvitaan muutosta. Kouluissa tehdään jo paljon toimintaa oppilaiden sosiaalisuuden kehityksen tukemiseksi. Pohdimme, miten kouluissa voitaisiin vielä kiinnittää asiaan enemmän huomiota. Ensimmäinen tärkeä asia voisi tämän asian suhteen

olla ongelman tunnistaminen. Kouluissa olisi hyvä varmistaa, että henkilökunta tietää ja tunnistaa, mitä on sosiaalinen ahdistuneisuus ja millaiset toimintamallit sosiaalisesti ahdistuneen oppilaan kanssa on toimivia.

Kouluruokailuun liittyen Savonlinnassa erityisesti 8.- ja 9.-luokkalaisista ty- töistä useat kokivat, ettei koululounaaseen ole varattu riittävästi aikaa. Tämän voisi huomioida kouluyhteisöissä ja kysyä nuorilta mielipidettä asian kehittä- miseksi. Pienikin aikataulumuutos voisi auttaa ja kehittää lasten ja nuorten ko- kemusta omista vaikuttamismahdollisuuksista. Toinen kyselyissä esille nous- sut huomio on järjestetty toiminta välitunneille. Alakouluikäisistä joka viides toivoisi järjestettyä ohjelmaa välitunneille. Tämäkin voitaisiin koulukohtaisesti tarkemmin selvittää ja mahdollisuuksien mukaan huomioida ja toteuttaa.

Jatkotutkimus ehdotuksenamme on tutkia ja vertailla tulevan 2023 vuoden kouluterveyskyselyn pohjalta kouluhyvinvoinnin kehitystä keskittyen hyvinvoin- tialueiden väliseen vertailuun tai Savonlinnan kannalta lähimpiin naapurikun- tiin. Mielenkiintoista olisi myös tehdä Savonlinnan yläkouluikäisille oma tutki- muskysely siitä, kuinka oppilaan kokevat vaikuttamismahdollisuudet kouluissa tällä hetkellä ja millä keinoilla heidän mielestään tilannetta voisi parantaa.

LÄHTEET

Allardt, E. 1976. Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. Helsinki: Werner Söderström Oy.

Aamuset-kaupunkimedia. 2022. Eriarvoisuuden lisääntyminen vaikuttaa kouluhyvinvointiin. Verkkolehti. Saatavissa: <https://aamuset.fi/artikkeli/5607500> [viitattu 2.6.2022].

Ahokas-Heikkinen, J. 2017. ”Kouluhyvinvointi on monen tekijän summa” Koulu yhteisön aikuisten näkemyksiä kouluhyvinvoinnista. Jyväskylän yliopisto. Sosiaalityön maisteriohjelma. Pro gradu- tutkielma. PDF-dokumentti. Saatavissa: <URN:NBN:fi:juu-201712184745.pdf> [viitattu 24.4.2022].

Etelä-Savon lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2019–2021. 2020. PDF-dokumentti. Saatavissa: [17145-Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma.pdf \(savonlinna.fi\)](17145-Lasten_ja_nuorten_hyvinvointisuunnitelma.pdf(savonlinna.fi)) [viitattu 6.11.2022].

Fernström, N., Vuorinen, K. & Uusitalo, L. 2021. Hyvinvointi, kouluonnellisuus ja vahvuuksien käyttö kuudes- ja yhdeksäsluokkalaisilla. *Sosiaalipedagoginen aikakauskirja* 22, 113–137. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://journal.fi/sosiaalipedagogiikka/article/view/102943/66413> [viitattu 19.5.2022].

Harinen, P. & Halme, J. 2012. Hyvä, paha koulu – Kouluhyvinvointia hake-massa. Suomen UNICEF. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisu 56. Saatavissa: http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/Hyva_paha_koulu.pdf [viitattu 27.10.2022].

Heinonen, S. 2019. Kouluhyvinvoinnin jäljillä. *e-Erika. Erityispedagogista tutkimusta ja koulutuksen arviointia* 2, 56–61. Verkkolehti. Saatavissa: [Kouluhyvinvoinnin jäljillä näkymä \(helsinki.fi\)](Kouluhyvinvoinnin_jaljilla_nakyma(helsinki.fi)) [viitattu 26.10.2022].

Helakorpi, S. & Kivimäki, H. 2021. Lasten ja nuorten hyvinvointi – Kouluterveydenselvitys 2021. Tilastoraportti 30/2021. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/143063/ktk_tilastoraportti2021_2021-09-09_kuviot_kuvana.pdf [viitattu 19.4.2022].

Kankaanmäki, M. 2015. Lasten ja nuorten hyvinvointikuntia velvoittavissa hyvinvointisuunnitelmissa. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Pro gradu -tutkielma. PDF-Dokumentti. Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/45496/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201503121463.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [viitattu 1.8.2022].

Kestilä, L. & Karvonen, S. 2019. Suomalaisten hyvinvointi 2018. Terveystieteiden ja hyvinvoinninlaitos. Helsinki. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137498/THL_Suomalaisten%20hyvinvointi%202018.pdf [viitattu 19.4.2022].

Konu, A. 2002. Oppilaiden hyvinvointi koulussa. Tampereen yliopisto. Terveystieteiden laitos. Väitöskirja. Acta Electronica Universitatis Tamperensis 202. PDF-dokumentti. Saatavissa: [Oppilaiden hyvinvointi koulussa - Trepo \(tuni.fi\)](Oppilaiden_hyvinvointi_koulussa_-_Trepo(tuni.fi))

[viitattu 19.5.2022].

Kämppi, K., Välimaa, R., Ojala, K., Tynjälä, J., Haapasalo, I., Villberg, J. & Kanna, L. 2012. Koulukokemusten kansainvälistä vertailua 2010 sekä muutokset Suomessa ja Pohjoismaissa 1994–2010: WHO-koululaistutkimus (HBSC-study). Opetushallitus. Koulutuksen seurantaraportit 2012:8. PDF-dokumentti. Saatavissa: [\(PDF\) Koulukokemusten kansainvälistä vertailua 2010 sekä muutokset Suomessa ja Pohjoismaissa 1994-2010 : WHO-koululaistutkimus \(HBSC-study\) \(researchgate.net\)](#) [viitattu 19.5.2022].

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417

Manninen, S. 2018. Kouluviihtyvyys ja siihen liittyvät tekijät peruskoulussa ja toisen asteen opinnoissa. Jyväskylän yliopisto. Erityispedagogiikka. Väitöskirja. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-7429-9> [viitattu 26.10.2022].

Merikukka, M., Ristikari, T. & Kiilakoski, T. 2019. Suojaako yläkouluikäisten nuorten osallisuuden kokemus koulussa lyhyeltä koulutuspolulta? *Yhteiskuntapolitiikka*, 403–415. Verkkolehti. Saatavissa: [*YP1904 Merikukkaym.pdf \(jul-kari.fi\)](#) [viitattu 26.10.2022].

Mielenterveystalo. s.a. Mistä sosiaalisessa jännittämisessä on kyse. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://www.mielenterveystalo.fi/aikuiset/itsehoito-ja-oppaat/itsehoito/sosiaalisen_jannituksen_omahoito/Pages/mista_sosiaalisessa_jannittamisessa_on_kyse.aspx [viitattu 27.10.2022].

Opetushallitus. s.a. Opiskeluhoolto. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/opiskeluhoolto> [viitattu 24.4.2022].

Opetusministeriö. 2005. Kouluhuvinvointityöryhmän muistio. Koulutus ja tiedepolitiikan osasto. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:27 PDF-dokumentti. Saatavissa: [Kouluhuvinvointityöryhmän muistio - Valto \(valtioneuvosto.fi\)](#) [viitattu 19.5.2022].

Perusopetuslaki 21.8.1998/628.

Rimpelä, M., Rigoff, A-M. & Peltonen, H. 2007. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskoulussa, perusraportti kyselystä 7.–9. vuosiluokkien kouluille. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://karvi.fi/app/uploads/2014/09/OPH_0407.pdf [viitattu 20.5.2022].

Savonlinna. 2020. Savonlinnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma osana maakunnallista yhteistyötä. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.savonlinna.fi/savonlinnan-lasten-ja-nuorten-hyvinvointisuunnitelma-osana-maakunnallista-yhteistyota/> [viitattu 1.4.2022].

Savonlinna s.a. Sivistystoimiala. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.savonlinna.fi/paatoksenteko/toimialat/sivistystoimiala/> [viitattu 26.8.2022].

SSS. 2022. Koronakurimuksen päälle tullut sota kuormittaa – lasten ja nuorten jaksaminen huolettaa Salon sosiaalipalveluiden johtajaa. Verkkolehti. Saatavissa: <https://www.sss.fi/2022/02/lasten-ja-nuorten-jaksaminen-huolettaa-salon-sosiaalipalveluiden-johtajaa/> [viitattu 2.6.2022].

THL. 2020. Hyvinvointi. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi> [viitattu 13.4.2022].

THL. 2022a. Kouluterveyskysely. WWW-dokumentti. Saatavissa: [Kouluterveyskysely - THL](https://thl.fi/fi/web/kouluterveyskysely) [viitattu 19.5.2022].

THL. 2022b. Lapset, nuoret ja perheet. Sote-palvelut. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut> [viitattu 24.4.2022].

THL. 2022c. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/lasten-suojelu/lasten-ja-nuorten-hyvinvointi-suunnitelma> [viitattu 19.4.2022].

THL. s.a. Tutkimus ja kehittäminen. Vastaaajamäärät. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely/vastaaajamaara> [viitattu 13.10.2022].

Tietoarkisto s.a. Aineistotyypit. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvanti/aineistotyypit/aineistotyypit/> [viitattu 1.4.2022].

Uusitalo, H. & Simpura, J. 2020. Erik Allardt hyvinvoinnin tutkijana. *Yhteiskuntapolitiikka* 5–6, 579–587. Verkkolehti. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2020112593224> [viitattu 3.6.2022].

Vanhala, A. 2021. Tutkimus paljasti järkyttävät luvut nuorten kouluhyvinvoinnissa korona-aikana – ”Nyt on aika kriittinen hetki”. *Iltasanomat*. Verkkolehti. Saatavissa: <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000008170933.html> [viitattu 2.6.2022].

Vilka, H. 2021. Näin onnistut opinnäytetyössä. Ratkaisut tutkimuksen umpikujiin. Jyväskylä: PS-kustannus. E-kirja. Saatavissa: <https://kaakkuri.finna.fi/Record/kaakkuri.227174> [viitattu 24.4.2022].

Vilka, H. 2014. Tutki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: Tammi. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://hanna.vilka.fi/wp-content/uploads/2014/02/Tutki-ja-mittaa.pdf> [viitattu 1.4.2022].

Waters, L. & White, M. 2015. Case study of a school wellbeing initiative: Using appreciative inquiry to support positive change. *International Journal of Wellbeing* 1, 19–32. PDF-dokumentti. Saatavissa: [View of Case Study of a School Wellbeing Initiative: Using Appreciative Inquiry to Support Positive Change \(internationaljournalofwellbeing.org\)](https://www.internationaljournalofwellbeing.org/view/fulltext/10.5555/ijw.1.1.19-32) [viitattu 11.11.2022].

KUVALUETTELO

Kuva 1. Kokenut muutamana päivänä viikossa tai lähes päivittäin, ettei opinnoilla ole merkitystä. Vertailu 8.- ja 9.-luokkalaisten tuloksista.

Kuva 2. Kokenut kouluinnostusta 2021.

Kuva 3. Kokenut opettajien olleen kiinnostuneita siitä, mitä oppilaalle kuuluu 2021.

Kuva 4. Osallisuus luokka- ja kouluyhteisössä ja vaikuttamismahdollisuudet koulussa 2021. Vertailu 8.- ja 9.-luokkalaisten tuloksista.

Kuva 5. Kokenut terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi. Savonlinnan tulosten vertailua.

Kuva 6. Kokenut mielialaan liittyviä ongelmia kuluneen kahden viikon aikana 2017 ja 2021. Vertailu 4.- ja 5.-luokkalaisten tuloksista.

Kuva 7. Kokenut vähintään lievää ahdistuneisuutta 2021. Vertailu Savonlinnan 4.- ja 5.-luokkalaisten tuloksista.

Kuva 8. Kokenut kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta. Vertailu 8.- ja 9.-luokkalaisten tuloksista.

Kuva 9. Kokenut sosiaalista ahdistuneisuutta 2013 ja 2021. Vertailu 8.- ja 9.-luokkalaisten tuloksista.

Kuva 10. Kokenut matalaa itsetunnontasoa. Savonlinnan vertailu alakoulu- ja yläkouluiikäisten tuloksista 2021.

Kuva 11. Kertonut ettei syö koululounasta päivittäin. Vertailussa 8.- ja 9.-luokkalaisten vastaukset.

Kuva 12. Kokenut kouluruoan olevan laadultaan ja maultaan hyvää. Vertailussa 8. ja 9. luokkalaisten tulokset 2013 ja 2021.

Kuva 13. Kokenut koululounaan syömiseen olleen riittävästi aikaa. Vertailussa 8.- ja 9.-luokkalaisten tulokset 2013 ja 2021.

Kuva 14. Kokenut saaneensa tukea ja apua hyvinvointiin opettajalta lukuvuoden aikana. Vertailussa Savonlinnan 8.- ja 9.-luokkalaisten tulokset.

Kuva 15. Saanut tukea ja apua oppimiseen ja koulunkäyntiin. Vertailussa Savonlinnan 8. ja 9. luokkalaisten tulokset.

Kuva 16. Kokenut helpoksi palveluihin pääsyn Savonlinnassa. Vertailu 8.- ja 9.-luokkalaisten tuloksista.

Kuva 17. Kokenut olevansa erittäin tyytyväinen elämäänsä. Vertailu hyvinvointialueiden 8.- ja 9.-luokkalaisten tuloksista.

TAULUKKOLUETTELO

Taulukko 2. Vastaajien määrä vuonna 2021 (THL s.a.)

Taulukko 2. Kokenut olevansa tärkeä osa kouluyhteisöä 2017 ja 2021. Vertailussa 4.- ja 5.-luokkalaisten tulokset.

Taulukko 3. Vertailu tuen ja avun saannista. Vuoden 2021 Savonlinnan ja kokomaan 8.- ja 9.-luokkalaisten tulokset.

Taulukko 4. On käyttänyt kuraattorin palveluita, Savonlinnan 8.- ja 9.-luokkalaisten.

Taulukko 5. Uskaltaa kertoa rehellisesti asioista terveystarkastuksessa, Savonlinna 2021.

SAVONLINNAN KAUPUNKI

VIRANHALTIJAPÄÄTÖS

Yleinen päätös

Sivistystoimenjohtaja

20.06.2022

§ 19/2022

Tutkimuslupahakemus opinnäytetyön tekemiseen aiheesta "Perusopetusikäisten kouluhyvinvointi", Väisänen ja Pekkinen

Selostus	<p>Sosionomikoulutusta (Kouluhyvinvointi ja kuraattoriyö) Savonlinnan XAMK:issa suorittavat Tiina Väisänen ja Virpi Pekkinen ovat toimittaneet seuraavan tutkimuslupahakemuksen:</p> <p>"Opinnäytetyön aihe on Perusopetusikäisten kouluhyvinvointi. Kouluterveyskyselyn tulokset ja kouluhyvinvoinnin kehitys Savonlinnassa.</p> <p>Tutkimuksemme tavoite on selvittää, millä tavalla lasten ja nuorten hyvinvointi on kehittynyt aikaisempiin vuosiin verrattuna. Tutkimusaineistona käytämme THL:n tekemää kouluterveyskyselyä. Kartoitamme hyvinvoinnin kehityksen suuntaa ja nostamme esille, mikäli tuloksissa näkyy suurempia muutostrendejä. Opinnäytetyömme pyrkii tuottamaan tietoa ja tuomaan mahdollisesti uutta näkökulmaa, jota voidaan käyttää Savonlinnan kouluhyvinvoinnin kehityksen tukena. Tutkimuksessamme keskitymme peruskoulun 4-5 ja 8-9-luokkiin. Kyselystä olemme rajanneet tutkimuksemme osaksi ne alueet, joiden katsomme linkittyvän selkeimmin kouluun ja kouluhyvinvointiin.</p> <p>Koska tutkimuksessamme tarkastelemme muutoksia hyvinvoinnin kehityksessä, sekä tutkimme ison tutkimuskokonaisuuden vastauksia ja tilastoja, on menetelmänä meillä määrällinen eli kvantitatiivinen tutkimusmenetelmä.</p> <p>Opinnäytetyön ohjaavana opettajana on Mauno Saksio."</p>
Toimivalta	Hallintosääntö luku 11 § 75 "Viranhaltijan erityinen ratkaisovalta ja keskeiset vastuualueet"
Valmistelu	Toimistos sihteeri Leena Muhonen, p. 044 417 4205
Päätös	<p>Päätän myöntää Tiina Väisänselle ja Virpi Pekkiselle tutkimusluvan opinnäytetyön tekemiseen aiheesta "Perusopetusikäisten kouluhyvinvointi".</p> <p>Tutkimuksen tekijöiden on huolehdittava siitä, että vastaajien anonymiteetti turvataan ja aineistoa käsiteltäessä otetaan huomioon tietosuojaa koskevat määräykset.</p> <p>Tämä viranhaltijapäätös on sähköisesti järjestelmällekirjoitettu.</p> <p>Ripatti Mikko Sivistystoimenjohtaja</p>
Tiedoksi	<p>Tiina Väisänen Virpi Pekkinen</p>